॥ श्रीकृष्णायनमः ॥ वंदे श्रीवल्लभाचार्यान्पुष्टिमार्गप्रवर्तकान् ॥ यत्कृपालेशमात्रेण कृतार्थाः स्युः कलौ नराः ॥ १ ॥ मायावादमहान्धकारदलनः सद्भक्तिसंस्थापकः श्रीकृष्णास्यमुखेन्दुरेव जगति श्रीवल्लभाख्यो ऽभवत् ॥ जीवोद्धारकृते जगद्गुरुतरस्तस्यात्मजो ऽखिलैर्वैष्णवैर्ध्यायेल्लक्ष्मणदीक्षितस्य तनयं गोपेशपुत्रप्रियम् ॥ २ ॥ जीवानां कृपयाकर्मप्रकृतिगुणवतस्त्वात्मनां मंगलाय संसारांधंतमो ऽस्य निजपदभजनस्येक्षणं संददन्यः ॥ स्वामिर्गोभिः परेशो व्रजजनसुखदो वल्लभस्यालये भूद्वंदे तं विठ्ठलेशं जनशरणपदं सर्वकामप्रपूरम् ॥ ३ ॥ यं नेति नेति गदति श्रुतिरात्मम्लं यत्पादकल्पतरुमेव शिवाजमुख्याः ॥ ध्यात्वाप्नुवन्सकलकारणकारणं तं भक्त्यैकगम्यमजवंयदुनाथमीडे ॥ ४ ॥ श्रीकृष्णराधिकाकान्तमेघश्यामं मनोहरम् ॥ वंदे पीतांबरं पद्मलोचनं नंदनंदनं ॥ ५ ॥ श्रीराधां कृष्णचंद्रस्य प्रियां विद्युन्निभां रमाम् ॥ धात्रीरमाशिवादीनां कारणे परमां भजे ॥ ६ ॥ वंदे कृष्णं सच्चिदानन्दगात्रं राधाकांतं राधिकायां रतं वै ॥ बर्हापीडं वेणुनादेन गोःस्वा गोपैः साकं मोदयन्तं व्रजे मां ॥ ७ ॥ निष्यानीय सुतधनसुहृद्देहगेहकुटुंबे ऽस्मिन् प्राप्ये कोन्तरनखमितं दुःखजालं स्म मद्रो ॥ ज्ञात्वाचार्यैर्मधुरमुरलीनादयुक्तेः पवां दे श्रीकृष्णाख्येभजनसरसीं पूर्य्यमानां प्रतस्थे ॥ ८ ॥ कृष्णेन्दुलीलाकिरणाननादिसंसारघोरांधतमोरिपून्वै ॥ आत्मार्णवोल्लासकरान्नमामि सुखप्रदान्भक्तचकोरपेयान् ॥ ९ ॥ अन्योन्यभाग्ययोर्भैष्मीकृष्णयोः श्रीशयोरहम् ॥ वक्ष्ये गांधर्व्यमुद्वाहं रुक्मिणीमंगलाह्वयम् ॥ १० ॥ मायागुणास्तदमददधीकाहं कृष्णस्य परात्परस्य वै ॥ भैष्म्याश्च पाणिग्रहणानुवर्णनं मायागुणातीततरं ह्यलौकि

यद्यप्यहंमन्दमतिस्तथापिमत्कृतंरमाकृष्णविवाहवर्णनम् ॥ भविष्यतीशांघ्रिसरोजतत्त्वंयथोविदांविदापिना
विदन् ॥ सदिसविनासतांसुदंभंडवरोक्तिवद्ध्रुवम् ॥ १२ ॥ भमोयद्यपिदुर्जनायमसमाप्तिष्टन्तिदोषक्षणाःकुर्वंत्या
१ पिनिजास्मेदवचमागः कृष्णापयामेउनम् ॥ सर्वार्थसिद्धिकंस्तदुरितारिंकृष्णभक्तिप्रदंसमरंजूकवक्रेशायुतास्त्यजंति
किंमहोदेहनराःस्वष्टदं ॥ १३ ॥ मंदःकवीनांहरिलेविनायशःप्रार्थीगिमिथ्यामुपहास्यतामहम् ॥ उदग्रलभ्येहिफलेवि
मोहतःखवैयियोद्वाहुरलोसमीहया ॥ १३ ॥ मूकंकरोत्याशुकविंयथाध्रुवंपंगंगिरिंलंघयतेरुणंयथात् ॥ यस्य
कृपातंव्रजराजनन्दनंवंदेसदानन्दनुरमापतिम् ॥ १४ ॥ महाग्निपालोप्यमृतायसानेःपातोपिसुभ्रातृकराभवे
भ्रणाम् ॥ अस्मात्रघातोणिसुखायतेयतोनुकंपयातंप्रणमाम्यहंहरिम् ॥ १४ ॥ तद्वाचामुपयोगपवजनतापापाप
हायत्रवैश्लोकंश्लोकमबद्धवत्यपिहरेःकृष्णस्यसच्चितनोः ॥ कीर्त्यैकान्यभिधेयकान्निसुधियःशृण्वंतिगायंति
तन्नित्यंमोदयुतावदंत्यहमतःप्रोत्साहितस्तद्ब्रुवे ॥ १५ ॥ राजासीद्भीष्मनामाखिलरिपुभयदःकुंडिनेशोविदर्भे १
देशेवीरोमहात्माधनदजलपतीन्द्रादिभिर्लोकपालैः ॥ तुल्यैश्वर्यःप्रजानांविधुरिवसुखदःसर्वशास्त्रार्थवेत्ता
ब्रह्मण्यःपुण्यशीलोनिखिलनिगमगःकृष्णसेवानुरक्तः ॥ १६ ॥ रुक्मीघोरोनुजोरुक्मरथइतिततोरुक्मबा
हुश्चरुक्मकेशोयोरुक्ममालाविषयविषरताःपंचपुत्रास्तुतस्य ॥ आसन्कृष्णारयोवेहृदयदमरतस्येन्द्रियाणि
यदुष्टास्तेषामासीच्छसांत्याहीरहृदयगहारुक्मिणीश्रीरिवाध्येः ॥ १७ ॥ दृष्ट्वापुत्रींमुखजितविधुंकंजनेत्रांम

नोज्ञांसाक्षाल्लक्ष्मीं मृदुतरतनुं भीष्मको चिंतयेद्वै ।। कन्ये यो मे खिलगुणवतीं दोषहीनां सुलक्ष्मां कस्मै देयेति च हृदि मनसि
यदा नारदं तद्ददर्श ।।१८।। दृष्ट्वैव तं वेदविदां वरिष्ठं मुनिं महाभागवतं नृपेंद्रः ।। उत्थाय पादौ शिरसा प्रणम्य निवेशयित्वा क
न्यसासनाग्र्य ।।१९।। प्रक्षाल्य पादौ तद्वयः सभार्यो राजा वहन्मूर्द्धनि गंधमाल्यैः ।। प्रसाधनीराजनतश्च दिव्यैर्हृत्वा तमर्चत्प्र
सुतं सुतर्प्य ।।१९।। एवं समभ्यर्च्य जपदौ स्पृशन्मुनिं मुवाच भीष्मोथ भगवन् जनैः फलं ।। लब्धं मया दर्शनतस्तव प्रभो करो
मि किं स्वात्मरतस्य द्वीदीनधीः ।।२०।। ततः प्रसन्नो मुनिराशिषो ददौ शत्रुक्षयो राज्यसमृद्धितास्तु ते ।। गोविप्रनारायण
पादसेवने बुद्धिर्दृढा भीष्म नृपेंद्र सद्यशाः ।।२२।। दत्वाशिषस्तं समुवाच नारदो राजन्समाश्रुत्य तवात्मजा मिह ।। समा
गतोहं त्वबलोकनाय तां संदर्शयेहो मम पुरयातु लभ्यम् ।।२३।। इत्थं समाश्रुत्य मुनेर्वचो नृप उवाच पत्नीं स नयांस मान
य ।। श्रुत्वाविदर्भेशवचोगृहांतरं जगाम राज्ञीं दुहितुः समीपके ।।२४।। उवाच मातासमुनये प्रणामं कुर्वद्राशु त्रिप
दारविन्यम ।। स्पृष्ट्वाखमूर्द्धाजगदुत्तरं ते पतिं प्रदास्यत्यतुलं मुनींद्रः ।।२५।। सा कृष्णपादांबुजलीन मानसहंसारविंद
ने त्रासुताज्ञया प्रसोः ।। धात्र्यासमं वंदितुमाययौ मुनेः पादारविन्दं यदुनाथ काम्यया ।।२६।। नतो मुनेः सा स मुपस
रुक्मिणी ननाम पादौ कमले व भार्गवम् ।। मुनिस्तु तामात्मसमानरूपिणीं दृष्ट्वैव लीनं त्वसुखवारिधावभूत् ।।२७।।
प्रेमाश्रुमं चन्म उकाव्रतं ग्रोद्र वन्मनाग हृदवाक् विवर्णः ।। नैवाशक द्वीष्म सुतां सुरर्षिः स मीक्षितुं प्रेमसमुद्रमग्नस्थ
।।२८।। इति श्रीद्राविडकान्हजीभट्टात्मज बालमुकुंदभट्टविरचिते रुक्मिणीमंगलाकाव्ये प्रथमः सर्गः ।। १ ।। धैर्य्यं

समालंब्य त तस्तु नारदो विदर्भराजेन्द्रसुतां विलोक्यसः ।। विभ्राजयंतीं ककुभः स्वदेहभासया मादाकुलातर्कयदा
ऽऽस्मदेवताम् ।।१।। शचीश्वरीन्हीरतिवाव्यरूपधीनीशंकुतंसाद्याः प्रतिमानवास्याः ।। अलौकिकामेनुविभातिभीष्मजा रमा
२ पराविर्यदुनाथशर्मणि ।।२।। इत्थं विचिंत्याऽऽहमुनिस्तु रुक्मिणीं संभ्रष्टणतो राजवरस्य सादरः ।। कृष्णः पतिस्तेऽस्तिसुते
समः परब्रह्माऽद्वयानन्तपरात्मयाद्धितः ।। ३ ।। सान्द्रेत्परानन्दतनुर्हदीश्वरो नानावतारस्य निदानमव्ययं ।। वेदैः समस्तो
निश्चय आत्मनामात्मास्त्येलब्धः प्रकृतेः परात्परं ।। ४ ।। गोपो व्रजे क्रीडति यो निशांसखी गोपैश्च गोभिर्व्रजराजनन्दनः ।। म
नुष्यलीलो मथुरापुरे सदा श्रीद्वारिकायां नृपलीलया निजे ।। ५ ।। भाद्रासिताष्टम्यजभेन्दुजेदिने त्वनीलसुतोऽथगे वृषे
।। लग्ने तुलाहयलिंगेषु मृगूष्णभराहौ गुरौ लाभगते द्रुरात्रके ।। ६ ।। कारागृहे यो वसुदेवपल्यां जातो रित्रास्वान्जगदीश्वरा
दुः ।। पीतांबरो दिव्यकिरीटमालावतंसकांच्यंगदनूपुराढ्यः ।। ७ ।। ततो निशीथे रिपुराजतो भयं भीतेन नीतो जन
केन गोकुलम् ।। तत्रावसन्श्रीव्रजराजमंदिरे लीलांस्वकीयां प्रकटीचकार यः ।। ८ ।। कंसेरितां तत्र बकीं जिघांसया स २
मागतां हालहालाविलस्तना ।। वरांगनां केचिनिधाय तं शिशुं दत्वा स्तनं मुक्तिमवाप दुर्लभाम् ।। ९ ।। प्रेंखस्थितेगो
पकुमारकैर्वृतः पदाब्जघातात्छकटं न्ययातयत् ।। नन्दांगणे बालविनोदमाचरन्हूलस्तृणावर्त्तमरिंजघानयः ।।
१० ।। तस्यैकदालालयती मुखं प्रसूर्लोकान्समस्तान्ददृशे विस्मभतः ।। निर्मोक्ष्यनेत्रे मृगलोचनात्मजं कृष्णं हृदालिं
ग्य तदासविस्मिता ।। ११ ।। मधुपुर्यां वसुदेवेन त्वार्थयदादरान्मुनिं प्रेम्णा ।। कुरुसुतयोः संस्कारं गत्वानन्दव्रजं

भगवन्॥१२॥इत्थंपुरोधावसुदेवनोदितोद्विजातिसंस्कारविधिंवलेशयोः॥कर्तुंव्रजेसायमुपागतोधिनोगगोव्रजे
शेनतदर्थमर्थितः॥१३॥दृष्ट्वांकेनंदपत्न्याश्चपलतरशिशुंचंचलावर्णाम्बुभ्राभासंजीमूतकृष्णंमुनिरथपुल
कखेदकंपावृतांगः॥मुंचन्नेत्राम्बुधारांसुशिथिलहृदयःस्तब्धवाक्भिन्नवर्णोत्र्यानन्देन्यमज्जत्सरिदिवजलघों
नाम्नरूपेविहाय॥१४॥सूर्यानन्तप्रकाशोविधुयातसुभगःकोटिकामप्रकामःसान्द्रानन्दामृताब्धीरूचिरघनतनुर्मेहिजास
स्यहन्त॥का[illegible]केस्मादुपेतोव्रजभुविहृदयंकृष्णमालोक्यगर्गोवाणीमुक्तेतिलीनःपुनरमृतनिधौहृद्रूचागोचरेसः॥१५
॥धैर्यंधृत्वासयोधाव्रजपतितनयंनैकधात्तर्कयन्नतुकिंसद्भाग्यामरद्रोर्वननवकुसुमंकिंदृगंतर्भपुंजः॥सदसार्चिःकि
मकावहुसमयकृताइंमतेर्नाशकेत्रीतित्वंवेदान्तवेद्यंकिमथनुभृतांप्रेमजन्मावनीयम्॥१६॥नन्देनोक्तोद्विजत्वंकुरु
ममसुतयोर्नामयुक्तंद्विजातिसंस्कारंगुप्तमेवाहमितितंदनयोःकर्तुमारोपगेहेन्तः॥दृष्ट्वावौतौकुमारौपरमसुखनिधी त७
गारकृष्णोविहीनोहंजातोनामरूपात्किमर्थैष्यंकथयाम्यघनन्दयशोधाम॥१७॥मायातीताकृकर्मकृतिगुणवसतः
सच्चिदानन्दमूर्त्तेर्नाहंनामास्यज्ञातुंप्रकृतिगुणमतिस्त्वसुतस्यक्षमोज्ञः॥इत्थंब्रुवांतदेमोरिपुभयचकितंमांवदिष्यं
तिगोपाःसाक्षाद्ब्रह्मोप्रतित्वांप्रणतिमकरवंचेन्महोन्तमेव॥१८॥यद्भासाभातिसूर्यानलविधुसहितंविश्वमंतर्वहिर्यत्पादे
ध्यात्वामनोजैर्विधिशिवपुरुहूताद्यभीयुःसकामाः॥निष्कामाःप्रेमभक्तिंजयजयवचनैर्वेदमूर्द्धाचितौघ्रियःसोयंन
न्दसूनुर्ममकथमभवन्नेत्रयोर्गोचरोहो॥१९॥यस्मादेषःपरस्याःप्रकृतिपरतरोवेदगुरुःसरामःस्वीयामाश्चर्यली

लांबरूपतिभुवनेदर्शयन्नन्दपुत्रः॥ आत्मीयानांसुखायक्षितिभरदनुजान्नाशयन्कालशान्त्यातस्मात्कृष्णस्यसर्वश्रुः
तिगदितमहंकर्मकुर्यायथावत्॥२०॥एवंविचार्यसत्वऋषिरीशयोरामकृष्णयोः॥संस्कारमकरोत्सर्वंस्वस्तिवाचनपूर्वं
कम्॥२१॥सूक्ष्मालकावृतमुखाब्जमनोहरश्रीःशार्दूलदिव्यनखभूषिततरत्नमालः॥कांचीविराजितकटिबरनूपुरांघ्रि
३ गोपीमनोहरतिजानुकैरञ्चलन्यः॥२२॥बद्धःकदाचिच्चउलूखलेबयान्यपातयतोयमलार्जुनौव्रजन॥सूर्येन्दुतारो
दाघेखंडसंयुतंमृत्भक्षणेलाकमंदर्शयन्मुखे॥२३॥नीलांबुदाभस्तडिदंबरावृतोवृंदावनेयःस्वसहस्तकेलिभिः॥वंशी
निनोदःसुखसक्तिचारयन्सरामोचतिगोपबालकैः॥२४॥वत्सेषुवत्साकृतिमागतंमहादैत्यंजिघांसेछुमपातयद्द्रुमे॥
कपित्थकानांचरणप्रगृह्यतंयोलीलयागोपसुतैःसुत्रैःसुतः॥२५॥यश्चैकदागोपसुतैःसहाग्रजडक्रीडन्ययोसूर्यसुतांस्व
वत्सकान्॥नीरंतटेपाययितुंबकासुरंप्रगृह्यसंचचोसमदारयद्रिपुम्॥२६॥वृंदावनेतिरमणभगवान्प्रभातेक्रीडन्समं
हिसखिभिःशायरूपदैत्यम्॥गोवत्सपालगिलमाघ्राजघानकंठेगत्वादृशाथनिजवत्ससखीन्ररक्षत्॥२७॥अचोर
यद्वत्सपवत्सकान्विधिर्यदातदागोकुलवासिनांमुदे॥धातुस्तुमोहायबभूववत्सरंस्वयंयथावत्सखिवत्सरूपभृत् ३
॥२८॥आशीविषंबहुसमैःकृतवासमर्कपुत्र्यांप्रसह्यभगवान्विमदंचकार॥कृत्वाफणासुनटनंसुखयन्स्वकीयान्दा
वानलाद्व्रजमरक्षदसौनिशीथे॥२९॥कृत्वावेषंविचित्रंस्वललितमुरलिगायनाच्चारयन्गाःहींहींकारांश्चकुर्वन्स्व
रमरवनिताधैर्यमामोचयन्यः॥दृष्ट्वापुष्टाःसुतृप्ताःव्रजमिनदुहिंतुःशापयन्साद्वलोन्यःक्रीडनगोपालबालैःसु

सुखयति सकलान्गोपगोपीजनान्स्वान् ॥३०॥ कंसेरितं गोपवपुर्धरं महादैत्यं प्रलंबस्वजि घांसयागतम् ॥ छलान्महो-
द्धांसधृतारिरामकं जघान रामस्य करेण यो श्रमम् ॥३१॥ गोपात्मजैः कामनया फलस्य यः संप्रार्थितो रामसुतो ययौ त्वरम्
॥ लोकद्विषं रासभरूपधेनुकं हत्वाकरोत्तालवनं सुखस्थलम् ॥३२॥ गोपीनामात्म हेतोर्व्रतहितवदरात्कस्य उपः कालकु यमुनायां ३
र्वतीनां हि कामं निजं चरणरतिं पूरयित्वाथ गत्वा ॥ दीक्षाङ्गा ऽसंख्यमित्रे निखिलभुवनराडन्नपाच्यापदे ऽशात्त दाराश्नं गृहीत्वा
मखजनितमदं यो हरद्ब्राह्मणानाम् ॥३३॥ शक्रो गर्वधराधिरूढमनसं लोकेश्वरं वायुभिर्भुनैर्वारिभरैः क्षणात्क्षयकरैः स्थू
लाश्मकोलालकम् ॥ वर्षन्तं व्रजविप्लवाय रुषितं या गह्यवाघाहरीः कृत्वा गोद्धरणं स्वघोषसुखदो निर्मानरहितं भवाकरो
त् ॥३४॥ द्वादश्यां निशि पारणाय यमुनां स्नातुं प्रविष्टं बलाद्भृत्यैः पाशभृतो नयद्व्रजपतिं बद्धांतिके स्वामिनः ॥ तन्मोक्षाय
गतं परेशमभयं गोपेन्द्रपुत्रं सुदाद्दृष्ट्वा पाशधरार्चयन्निपतिं कृष्णं व्रजेशं तथा ॥३५॥ व्रजे मघोन्द्रजयाभिमाननगसंरूढास
भूमानहा वृंदारण्यपुरंदरोग्र्यललनारत्नैः स्वगोपीजनैः ॥ रात्राविन्दुमरीचिनष्टतमसि स्वर्गं गना मोहयन्नेमकस्य ॥३६॥
पलाशिकाननवृतस्य सूर्यात्मजायास्तटे ॥३६॥ गोपीनां रासलोलां सह मसुरमहन् शंखचूडं वने तन्मौलिस्थं रत्नमुख्यं बल
करकमले योर्पयत्स्वयतीनाम् ॥ कंसादिष्टं त्वरिष्टं व्रजसुखमसहं गोमरव्रत्मन्यासुं सायं गोष्ठे जघान व्रजजनसुखदो
गोकुलेशात्मजो जः ॥३७॥ अंबावने नन्दपदग्रसंज्ञायं निहत्य पादेन वलस्य पन्नगं यतः ॥ तस्माद्व्रजेशात महन्मुनिश्वरशापा
दरक्षद्ग्रवा न्निशीथके ॥३८॥ गोवर्द्धितात्द्रोन्नपचाररूपतः क्रीडारतान्गोपकुमारकान्विरु ॥ रुध्यन्हरन्व्योममहासुरो

हतःकृष्णेनगोपाभयतोवितामरम्॥३९॥केशीतुकंसासुसमःसमागतोजिघांसयाश्वाकृतिरात्मनोव्रजे॥प्रा
र्तेहतोनन्दसुतेनतन्मुखेखेदत्वाभुजंमृन्मयवाजिवत्क्षणात्॥४०॥नीतस्ततोसौमथुरांस्वफल्कजाक्रूरे
४ णमित्रैर्विचरन्करेणयः॥कंसस्यपत्त्यंरजकंमहाशठंजघानतस्माद्धरद्वरांबरम्॥४१॥तंसौचिकंयःसमनु
ग्रहीतवान्मालाकृतंचेष्टवरेणसेवकम्॥चापंवभंजाशुमहाद्दढंरिपोस्तत्खंडकेनैवजघानदैत्यकान्॥४२॥
कृष्णोगोपैःस्वपुर्यांनिखिलमणियुतस्वर्णहर्म्यान्वितायांपुंभिःस्त्रीभिःसमंतात्सुनयनचषकैःपीयमाना
मृतास्यः॥गच्छन्नानन्दमूर्तिर्नृपपथिपरिहासेनकुब्जांस्पृशन्यश्चक्रेतूर्णंरमांगींसरसमलपजालेपमात्रेण
तुष्टः॥४३॥रंगद्वारिगतंमतंगजवरंहत्वातथाहस्तिपात्रंगंयानुपयोक्षणेनहतवान्मल्लभांश्चकंसंरिपुम्॥
वंदेतातपदंविमुक्तनिगडंवृष्णीन्स्ततोवर्द्धयद्गत्वाऽवंतिपुरंस्मतीरंधिगतःसांदीपिनेःसांगकाः॥४४॥
नापब्रह्मन्भवादिभिःसुखैर्मेधातमैर्वासुधांगोविदार्णतिःप्रगृह्यभवनेवर्षद्विरेवद्वितारपोत्तमा॥विद्यादिप
वंतौसमस्तपुरुषार्थप्रापकावेगतःश्रीसांदीपिनिपर्वतादवतरंतौकृष्णसिंधुंगता॥४५॥उषीत्वासर्वगुरुद
क्षिणार्थंययाचआनम्यगुरोःपदंयः॥गुरुःस्वपुत्रंजलधौमृतंतंसंमंत्र्यपत्न्यावरयांबभूव॥४६॥प्राप्तोवारि ४
निधेस्तटंजलधिनागत्याचितःप्रार्थितोहत्वापंचजनासुरंजलचरंतद्देहजंकंबुकम्॥आदायाथययौयमस्य
नगरींतेनारदात्कजितान्नीत्वाचार्यसुतंन्यवेदयदसौगुर्वर्हणार्थंप्रभुः॥४७॥आस्रुत्यजामातृवधंजरासुतः

प्राप्तस्त्रयेयोविंशतिवाहिनीयुतः॥ पराजितःसप्तदशाजितोऽच्युतैर्मुक्तोऽपचद्दुश्च्यवलेनवस्तवत्॥४८॥मूर्च्छोसृत्रि
भिःकोटिभिरायथोपुरीं श्रुत्वाजिवीरं यवनोमृधच्छया॥भस्मीकृतेसौमुचुकुंदलोचनस्थितेनकृष्णेनशिवेनकाम
वत्॥४९॥मुक्तास्वर्णेन्द्रनीलस्फटिकमरकतास्त्करत्नप्रवालवैदूर्यैर्हर्म्यलिक्षैर्नवभिरधिकृतांदर्शयामासदिमा
मं॥स्वःशिल्प्याश्चर्यदांस्तांजलनिधिपरिखांयादवेभ्यःपुरींपठसंस्तेत्रैलोक्यनाथोभवतुपतिरतःपभजेतंभ
जाय॥५०॥हित्वान्यचिन्तांदुरिताब्धिदांरमतमेवचित्तेविनिधायचिंतय॥गायाशुतस्यैवगुणान्मनोज्ञान्भजास्व
कायेनतमेवसत्यतिम्॥५१॥तंभक्तवत्सलमजेशानुतंस्वभृत्यवश्यंरमेशमखिलेशमनाद्यन्तम्॥सच्चिद्घनंनि
खिलवेदशिरोभिरीमपादंभजस्वव्रजराजसुतंहिमांसि॥५२॥इतिश्रीमद्राविडकान्हजीभयात्मजबालमुकुंदभ
ट्टविरचितश्रीरुक्मिणीमंगलाख्येद्वितीयसर्गः॥२॥इत्थंमुनेनन्दकिशोरलीलाश्रुत्वैवपादौप्रणनामसद्धौ॥हृदा
ययौकृष्णपदारविन्दंगंगेवसिंधुंपरिपूर्णवेगा॥१॥दृष्ट्वामुनीशःश्रवदस्रुनेत्रांद्रवद्धदंमोदसमुद्रमग्नाम्॥आ
मंत्र्यभैष्मींपुलकांत्यगीययौविदर्भाधिपपूजितस्ततः॥२॥ततोमुनिःकृष्णपदाब्जदर्शनोत्सकोययौद्वारवतींम
नोहराम्॥सर्वर्तुपुष्पादिसमृद्धिमद्रुमारूढैःखगैःहृनिमिवाचरंतीम्॥३॥दिव्यांसमुद्रपरिखांमणिरुक्मगेहांब्र
ह्मशेशाक्रवरुणान्तकवित्तनाथैः॥द्वारस्थितैर्बलिकरैरभिपूजितांतांवैकुंठतोतिरमणींसकलर्धदकाम्॥४॥प्रोत्फु
ल्लभकुंजसरसीषुकके किभृंगहंसादिरावरूचिरांभुवनैकधन्याम्॥निश्रेयसःक्षितिमेशपवृषैकसश्यंलो

लोकोत्तरां निखिलभाग्यचयैकलभ्याम् ॥५॥ तां द्वारिकां कृष्णपुरीं प्रमोदादालोक्य मोदं परमामवाप्य। द्वारावती
ब्राह्मणकां दयासययो त्वरं तद्भवनं भवापहम् ॥६॥ तस्याहरेर्भवनमिन्दुसहस्रशोचिर्विप्रो विलोक्य परमां मुदमाप्य
५ चाय। तस्मिन्दर्शीहृदयेशमतीवरम्यसिंहासनस्थमभवं यदुनाथमीशम् ॥७॥ स छिद्रुनं विधिशिवादिभिरात्मका
मे ध्येयालु पादमखिलेश्वरमात्मनाथम्॥ जौन्दंमूर्तिमवलोक्य बभूव लीन आनन्दसिंधुसुनदीव सनारदो वै॥८॥ तेना
रदं द्विजवरं स विलोक्य दूरादुत्थाय यादवकुलेशः शिरसाननाम॥ संवेश्य रत्नकनकासन आदरेण संपूज्य सज्जनपतिः
शिवमाश्वपृच्छत्॥९॥ दृष्ट्वा त्वदागमनमघफलं जनेनेलिब्धं त्वदंघ्रितलसेवनतः सुरर्षे। तीर्थीकृतं मम गृहं चर
णादकेन पूतेन यादवकुलं भवता पुनीतम्॥१०॥ संमोर्थ्य तं मुनिवरं परमान्नकेन तांबूलगंधवमाल्यसुचेलकेन॥ सं
पूज्य पादयुगलं शनकैः स्पृशन्सः कृष्णो जगाद भगवन्कुत आगतो सि॥११॥ आत्मोक्तमार्गमवितुं चरतः सतां स
द्धर्म्यं हरेर्वचनमात्मगुरोः परस्य॥ श्रुत्वाह नारदमुनिर्निजनाथदेवं प्रासोस्मि कुंडिनपुरादहमत्र कृष्ण॥१२॥ दृ
ष्ट्वा विदर्भनृपतेर्दुहितां मृगाक्षीं बिंबोष्ठकुंदरदनां मृदुकंजदेहाम्॥ अंकोन्दितेंदुवदनां शुभशीलरूपोदार्यांशु
भ्रांकसुमतिं भुवनोत्तरांगीम्॥१३॥ मेने तव प्रियतमां कमलांन्त लोके जातां सुलक्षणयुतां खलु रुक्मिणीं वै॥
अत्रागतः कथयितुं मयाविवाहं कुर्वीशाचतिवितरन्सुखमाशु ॥१४॥ न्हीवाच्छतद्युतिशकुंतलिकां विवेन्द्र प
त्नीव शिष्टदयिता शतरूपकाद्याः॥ श्रेष्ठामुखं मम विलोकयतः कुरूपा भांति ब्रुवे किमघुनावततात्क्रियते॥१५॥

श्रीनारदस्यवचसाकमलांविदर्भराजेन्द्रजांस्वसदृशीमवगम्यकृष्णः॥ उद्धोढुमाशुहृदयंविदधेथवित्पपाणिंप्रगाय
ष्नगवान्समुवाचत्याभात्॥१६॥ मुद्धहिष्यामिविदर्भपोपदामहंप्रदास्यत्पृथ्विवर्यभीष्मजामः॥ नोचेद्धरिष्यामि
बलेनपमजांतथ्यंकरिष्यामिसवद्धचोवरम्॥१७॥ आपृछकृष्णंमुनिराटतदंघ्रिपद्मेसमावेश्यमनोययौसः॥
संप्राप्यपूजांपरमेश्वरेणकृतांप्रशंसन्विधिलोकमाशु॥१८॥ इतिश्रीद्राविडकान्हजीभट्टात्मजवालमुकुंदविर
चितश्रीरुक्मिणीमंगलाख्येतृतीयसर्गः॥ श्रुत्वामुकुंदस्यगुणानपराक्रमौदार्यक्षमाशीलदयावलादिकान॥
रूपंचचक्षर्भ्रमरप्रियालयंमेनेनुरूपंपतिमात्मनोहितं॥१॥ प्रेष्मीतदारभ्ययदृत्तमात्मयेजग्राहसाश्रीभागवतं
व्रतंहृदा॥ त्यक्त्वान्यभोगान्सलिलानिचातकःस्वात्यंबुलब्ध्यैपवनादनंयथा॥२॥ वाचाहरेर्नीमिरताभवत्स
दाकायेनसाकृष्णपदाब्जसेवने॥ गृहान्तरेदाष्टुमलक्षितेस्थिताप्रियस्यनामानिरटसन्त्यहर्निशम्॥३॥ प्रातःस
मुत्थायचकृष्णमानसाकृष्णार्चनंसंदधतीविधानतः॥ आनन्दमग्राहृदिकृष्णलाभतःपूजांविसस्माहरेःकृ
तांक्वचित्॥४॥ रताभवद्विष्णवविष्णशास्त्रेयाःश्रीमत्तुलस्यांहरिपादसेवने॥ गंगेनकन्यादिनदीषुवैष्णव
व्रतेष्वसाकृष्णपतीरुपासती॥५॥ विद्धध्वनंचन्दंमृगेंद्रनीललीलाकुमृगानवलोक्यदूरात॥ संपूजयामास
सदेष्टदेहापांगोपमेयान्कविभिर्हिभैष्मी॥६॥ प्रसन्नचित्ताविचरत्यहर्निशंश्रीकृष्णपादार्चनकर्मणिद्रुत्तमा॥
निधायकृष्णंहृदिकृष्णवाससासासंवृताकृष्णकवावृताननां॥७॥ सुकृष्णशंखासितरत्नभूषणमनोज्ञकृ

ष्णास्तरणासितेक्षणा॥कृष्णान्पदार्थन्निरनुरागसंयुताविलोकयामासनिजेश्वरेहया॥८॥कृष्णेशनाथेतिरटंस्य
६ हनिर्शं प्रेमभीयथाचातकइष्टवारिदम्॥सर्वेन्द्रियैःकृष्णपदाब्जसेवनादात्मार्पणंकृष्णधवायसांकरोत्॥९॥
कुमारिकांतामवलोक्यमातरो भ्राता पिता न्येच सुहृत्परोधसः॥ विवाहयोग्यां नरलोकदुर्लभां धिन्ताकुलास्ते
कृपयाप्लवनहृदि॥१०॥कोटिनभांकोटिविधुछलसन्मुखींवरांगकान्त्याकमलात्रयप्रदाम्॥सुखाब्धिरूपांरतिको
टिमोहिनींगुणनशीलेनह्रियात्मनःसमाम्॥११॥वैदर्भमुख्यान्नृपतीन्द्रनन्दनंसद्यात्ररूपप्रतिपद्गुणाकरम्॥संचि
न्तयामासुरलंसमंत्यतेतुल्यायदातुंननुरुक्मिणींसुताम्॥१२॥विस्मृत्यसर्वेखिलुनारदोदितंकृष्णःपतिस्तेस्तु
सुतवचोद्यतिभंविचार्यतोपिनृपात्मजंतदाप्रापुर्नभैष्म्यागुणरूपतःसमम्॥१३॥जस्यासमानंक्षितिपात्मजं
क्षितौनिक्ष्यामतस्मात्तुवरंस्वयंवदे॥प्राप्नोतुकन्येतिविचार्यमानसेकुर्युस्तदानीनगरेस्वयंवरम्॥१५॥कृष्णं
पतिंमतनयासंप्रेष्यतिस्वयंवरेद्वारवतीश्वरंनृपान्॥ विहायस्वेष्टेतिविचार्यभीष्मकोराजापिमेनेहितमात्मना
सदा॥श्रुत्वाययुर्भूपतयठस्वयंवरंभैष्मीहयाकामरुजाकुलाश्शम्॥चेद्यःसशाल्यःसविदूरथोजरासंध ६
कुजपौंड्रकदंतवक्रको॥१६॥यन्येनृपास्तत्रसमाययुर्मुदासमर्थवाहध्वजनीयुतास्तथा॥देवासुरायक्षनिशा
चरादयोगंधर्वकिंपुरुषकिंनरादयः॥१७॥नानागतान्भूपसुरासुरादिकान्रुक्मिसमभ्यर्च्यसहोदरान्वितः॥स
मर्चयामासजलोधसांवररत्नादिभिर्मित्रधियाखिलान्वशी॥१८॥तत्रायायौश्रीवसुदेवनन्दनःसनीरनीलां

वृदचारुविग्रहः॥ सौदामिनीवरुच्यसुगोंबुजेक्षणो विराजमानो गरुडध्वजे रथे॥१९॥ सूर्यातपत्रविधुचामरभूषितं तं
ग्रवस्थैः सुरैः कुसुमवर्षिभिरीड्यमानम्॥ सद्रत्नरुक्ममुकुटं रुषकुंडलाढ्यमारक्तलोगलमंगदमुद्रिकाढ्यम्॥२०॥
मंजीरकंकणधरं शुभरत्नमालं नीलारुकावृतमुखाब्जमुदारनाशम्॥ श्रोलालयं मणिस्रजं वनमालयाढ्यं से
व्यस्यर्तितं यदुपतिं त्वभिवीक्ष्य रुक्मी॥२१॥ संवेष्टिरत्नमसहन्नहि कच्छसन्यसेरक्तलोचनडमेशाविधीश्वरस्य न
गृहणतस्य परिभावभलं चकार वैदीशस्य॥ स्वभगधेशमते स्थितो वै॥२२॥ भाग्यच्युतो निखिलपापवशः परेशांस
च्चिसुखात्म्यमजेशपाशिवादिवंद्यम्॥ कृष्णं विहाय दितिजानभजत्स रुक्मी प्रेम्णा पुरीषमिव शूकर कोधराया
म्॥२३॥ ज्ञात्वा विक्रमतदिदं शिशुपालशाल्ववार्हद्रथाघसुरक्षयगतासुरस्य॥ भीष्मात्मजस्य यदुनाथरिपोर्महेन्द्रः
कोपान्वितश्च वरं वरं समचोदयत्तम्॥२४॥ कृष्णाबलेल करमाह समेत्य शक्रदूतः समर्चय परेशमजेशदेवम्॥ कृ
ष्णाय दूतमभमहानहि चेदिदानीं दंडोसि ममरपतेरिति चैहि रुक्मिमन्॥२५॥ श्रुत्वा महेन्द्रवचनं पितरं समेत्य रुक्मी ज
गाद रभसात्वमिहागतं तम्॥ कृष्णं समर्चय नमेस्ति विभ्रमस्य शाहुक्षमानदवरस्य कुलाधमस्य॥२६॥ श्रुत्वेव भीष्म
कन्नृपो निजनाथदेवं कृष्णाय दूतमयुतं स्वगृहागतं वै॥ शीघ्रं समेत्य पदयोः प्रणनाम मूर्द्ध्ना निन्दाकुलो नहि समी
क्षितुमीशमासीत्॥२७॥ उत्थाय धैर्यमवलंब्य परात्परं तमानन्दमूर्तिमवलोक्य मुदार्चयत्सः॥ सद्धूपमाल्यम
णिरुक्मविभूषणाद्यैः संमंत्र्य सूनुं भीतो विदर्भजाधवमम्॥ कृष्णं पतिं स्वं वरयिष्यति क्षितिश्वरानिस्तरस्कृत्य वि

मेगिहितात्मना ॥२९॥ तस्मादिदानीं नहि योग्यस्वयंवर तिष्ठति यादवेशे ॥ उपारमेयांतु विदर्भपुत्र्या विवाहवोचितइष्ट
मूभृता ॥३०॥ कृष्णेषिया मन्दमतिः स्वयंवरं दूरीचकारास्मरिपुर्बलेन वै ॥ स्वसुस्तिरस्कृत्य हरिप्रियान् जनान् रुक्मीय
थोपापवन्नाठसर्वमयम् ॥३०॥ तद्रुक्मिणीदुरितगस्य विलोक्य कर्मकस्यद्विषो द्विजगणा पितरोतमान्ये ॥ खेदंय
८ युः परममिष्ट वियोगदुःखाद् भ्रातुराइवमहा विकलासचः सुः ॥३१॥ कृष्णस्ततो यदुपुरीसमगाद्वितर्भदेशस्य चित्त
नयना निहरन्स्वमूर्त्या ॥ इंद्रादिभिर्देववरैः समीडितः क्षितौनृभिर्यादववाहिनीयुतः ॥३२॥ ततस्तु सर्वक्षितिपाः
स्वकं स्वकंपरं ययुः खंडितमानसाश्च के ॥ खकेरनीकैः कथयन्तआदराद्भीष्मात्मजारूपसभिर्देववरैः समीडितः ॥
क्षितौनृभिर्यादववाहिनीयुतः ॥ इतिस्तु श्रीमद्राविडकान्हजीभट्टात्मज बालमुकुंदभट विरचितरुक्मिणीमंगलाख्य
काव्ये चतुर्थः सर्गः ॥४॥ अथैकदा भीष्मनृपः सहोदरैः पुरोधसामात्यगणैर्युतो गृहे ॥ विचारणमसुतां मनोहरां कस्मै ददामि
तिततात मोत्तमांगकष्ट ॥१॥ राज्ञीतदा राजवरं सुतायाविवाहचिन्ताविकलं जगाद ॥ स्मृता च देवर्षिवचः सदर्थान्साहर्ष
यन्तीं वचनामृतेन ॥२॥ पुत्र्याः समानस्यवरस्यचिंता किमर्थमेषा क्रियतेभवद्भिः ॥ श्रीद्वारिकायां वसुदेवपुत्रोवरो
स्तितुल्येसुनिनापुरोक्तः ॥३॥ रूपोत्तरो बुद्धिगुणैरुदारः कुलेत्तरः पुण्ययशाः शरण्यः ॥ कान्त्येन्दुतुल्यः स्मरमोह ८
नां गोवलाश्रयोमद्दुहितुः समानः ॥४॥ तस्मै यदोर्वशा विभूषणासभवद्भिरेषातनया प्रदेया ॥ कृष्णा प्रिया कृष्णसमान
रूपाकुलस्यवध्यैनिजमंगलाय ॥५॥ केनापिभाग्येन ममोदरे जनिः कृतानया वारिनिधौ श्रियेव हि ॥ प्रेष्यावयंजन्म
फलं गताश्चनष्टं कुलं सुपूतं पितरः समुद्धृताः ॥६॥ तस्मात्सुतेयं वसुदेवनन्दनयोग्याय तः कृष्णरतारमापरा ॥ दे

वर्षिणोक्तः सचकोप शंकर ब्रह्मादि पूज्य नृप रेभश्वरः पदः॥ ७॥ श्रुत्वेति राज्ञा वचनं विदर्भयो राजा नथान्येवसु
हृत्पुरोधसः॥ प्रहर्षिताः स्मा ध्वितिवाक्यमूचिरे मेघध्वनिं वर्हिसमूहवत्तदा॥ ८॥ भीष्मः प्रमोदात्स सुवाच मंत्रिणं वेश्म
स्वस्पुक्तोस्ति गुरो दिनैवसो॥ वैवाहिकं लग्नमतीव सुंदरं दास्यामि तस्मिन्न तनयां हि विष्णवे॥ ९॥ अद्यैव वैवाहिकस
त्फलादिकमादाय मत्स्वंतपुरोहितामम॥ द्वारावतीं ते व्रजयन्तु रुक्मिणी पाणिग्रहार्थं वसुदेवनन्दनम्॥ १०॥ इत्थंव
दित्वाद्भुतरत्नमाल्यांशुकानि हस्ते श्वरसानि राजा॥ आनीय तेषां प्रददौ द्विजानां हस्ते लिखित्वा विनियस्य पत्रम्॥
॥ ११॥ दृष्ट्वा पुरोधाः सुहृदः वरानिचवस्त्रानि रत्नाभरणादिकानि॥ कृष्णाय दातुं नृपसत्तमेन दत्तानि प्रीत्या जगदुर्नृपं ते
॥ विदर्भराजेंद्र दुहितृत्वत्सत्त्वय्यद्भुतं नैवचवराय चैतत्॥ दानं यतस्त्वं निखिलासुभूत्सु महेन्द्रवद्भूपतिकामितं
प्रभो॥ १२॥ अथागतस्तत्र कुलस्य दूषणो रुक्मी हरिद्विट् दितिजाधमोवली॥ पप्रच्छ तातं किमिदं धनादिकमानीय
वानीय भीष्मोपितः॥ १३॥ दृष्ट्वैव भीष्मो विकलेन्द्रियः सुतं जगाद सौरस्तनयाय रुक्मिणी कृष्णाय तुंम णिसत्फला
दिकं संप्रेष्यते द्वारवतीं द्विजैर्मया॥ १४॥ तत्साधुवादश्रवणेन दग्धमुखोयथार्कदुमईष्टवृष्ट्या॥ रुक्मि वली
कृष्णरिपुस्तदाहकृष्णस्य कोपात्परिभाषणं वै॥ पुरैव कृष्णो रसिकध्यामानां तां रुक्मिणीं कृष्णरतां विजानन्॥ वै
यापदातुंसुहृदेतिमूर्खो हियसुधावत्स जगाद रुक्मी श्वसामदीयापसुपालकस्य धर्मदियेत स्यकुलाधमस्य॥
वैदर्भराजेंद्र सुतां न योग्या यथात्र मैं द्रयान्न वस्युतातात॥ १६॥ यो चारयद्गोकुलवासिनां गृहे हरे हघृतं दुग्धदधीनि

गोकुले॥ वद्धापि रुद्धापि जनैर्नितउज्जहौ कथं स राजेन्द्रसुतां समर्हति॥१७॥ यो चारयद्गा व्रजवासिनां सुतैर्वने वने गो
रिकचित्रितस्तनुः॥ शिखंडगुंजावनपुष्पभूषितः कथं स राजेन्द्रसुतां समर्हति॥१८॥ तक्रादिकेनैव च भारदेहं गोपि
भिर्हतं न गृहे गृहे यः॥ ममेन्द्रतुल्यस्य सहोदरा कथं कृष्णस्य योग्या वृषलस्यैव द्वत्॥१९॥ कृष्णः परब्रह्म परेश आ
त्मनाम आत्मेति वेदे लोचनगोचरो न सः॥ अष्टांगयोगे हृदि सेव्य एव वै व्योमवत्सर्वत्र समन्वितो विभुः॥२०॥ न ब्रह्मणो जा
तिकुलं न भार्या न मित्रशत्रू न च जन्ममृत्यू॥ न बांधवा नैव पिता न माता तस्मात्समत्वाद्गीतिकृष्ण आत्मा॥२१॥ कृष्णः
परेशः क्षितिभारहुतये जातो विधेः प्रार्थनया यदोः कुले॥ इत्युच्यते तर्हि तिदिव सच्चिदैश्वर्यं भवद्भिर्नहि देवकीसुतः
॥२२॥ भोक्ता च भोग्यं च फलं च सर्वं व्याप्यं तथा व्यापकरूपमत्र॥ ब्रह्मैकमेवाद्वयमस्ति सच्चिदानन्दरूपोऽखिलवेदगीतः॥
२३॥ निरंजनो निर्गुणनिर्विकारो निराश्रयः स्वाश्रयरूपहीनः॥ युक्त्यैव गीतोऽखिलवेदवाण्या यस्मात्हि यतोऽप्राप्य निवर्त्तते
वै॥२४॥ अघो घरद्रामय पिंडभूतं गोवर्द्धनं तेन किमप्यदूषि॥ किं वा जघान स्त्रियमात्ममातृरूपां स्वकीयत्समलोचनकं वा
॥२५॥ किं वा जघानैष वनेश युंवा खरं प्रलंबं वृषभं तुरंगम्॥ तस्मात्किमीशो रजकस्य घातात्प्राचीनचापस्य विभं
जनाद्वा॥२६॥ पलायितो वा जिमुखे जरासुतात्तेनायमीशः किमु मातुलस्य॥ घाताद्व्रजे वा भिकन्यगानाद्वक्तव्य
इशः कथमात्मशत्रु॥२७॥ द्विनद्विया दासमद्दू योन्नृपासनं गतराजकुला न यादवाः॥ न यादवे तान्वनाकुलेन
तत्तुल्या कथं वा दाशीयोग्यतां गताः॥२८॥ ययातिनाशात्स्वकुलस्य भूमि येर्व हि प्कृतस्या ग्रसकर्मणा ठ सदा॥ नट

मिथ्यानिरतस्य काननचरस्य योग्यं यमहो कथं स्वसा॥२९॥सुवर्णवैदूर्यकवज्रभित्तिकासुवर्णसालोदधिमध्यगापु
री॥यस्यास्तिहर्म्यैर्नवलक्षकैः संयुता सुवर्णनारीपुरुषैः सुसंकुला॥३०॥अत्रेशशक्रान्तकपाशभृद्धनाध्यक्षादिभिः
सुविततंत्वरा सभा॥कल्पांघ्रिपापस्य च शेवयादवाः सपांडवाः विप्रसुरोत्तमाखिलः॥३१॥शामेककर्णाहरवाजिना
गजेन्द्र रथोत्तमाः कुन्द मुकुंदनीलकाः॥शंखो महापद्मकपद्मकच्छपाः सर्वांतिसौवैमकरोत्तमा नव॥एते महाशय
याश्चसिद्धयोणिमामहिमा लघिमा गरीयसी॥प्राप्तित्वमीशित्ववशित्वकमिता यस्यास्ति किं तेन भवेत्क्षितौ सता
॥सं प्राप्य सपत्निमिमां सधर्मविमोहितो यादवसैन्यसंयुतः॥राजत्वहीनो खिलमित्रघातकः कृष्णो नयोग्यो दु
हितुर्नृपस्य ते॥३४॥क्व वासुदेवः ठक्क विदर्भयात्मजा विदर्भगोत्रं क्व यदोः कुलं क्व च॥तवेशितत्वं क्व च कृष्णराजतापि
तरत्य यदं सकलं विचार्यताम्॥३५॥तस्मान्नृपोयं शिशुपालनामा प्रख्यातकर्मा दमघोषपुत्रः॥शक्रादिलो
केश्वरजिद्बलाढ्यो योग्योवरो मे स्वशुरात्मतुस्य॥३६॥शक्रादयो यस्य रितापितायुयुः कृष्णं स्वनाथस्य च भा
गधो ज्जितः॥भेजे समुद्रावरणां पुरीं भयात्स यादवोरामयुतो पलायितः॥३७॥समागतोन्ये च महीश्वराः व
शे यस्यात स्मै शिशुपालभूभृते॥दास्यामिहं स्वां भगिनीं बलेन वै वृद्धः पिता भून्नहि वेत्ययं त्विदम्॥३८॥मू
ढस्स रुक्मी ह वृतस्वामीहां भद्रा स्वपित्रोः सुहृदां व्यथां पराम्॥दत्वास्ति रस्कृत्य रुषां धलोचनो लिले
खपत्रं कर पीडनस्य वै॥३९॥विनाहलग्नं समयं सुजन्मशुक्लपक्षकचौ विष्णादिनेर्द्धरात्रे॥स्वनुर्लिखित्वापरि

त्रा।ध्यमित्रैश्चैद्यायसं प्रेषयतिस्म चारः।।४०।।तद्दृश्य दोषानविचार्यचाग्रहेणचैद्याहितान्भ्रातृगणस्यदुःखदान्
।।पित्रोर्हितान्बंधुगणस्यरुक्मिण्याःसुखप्रदांस्तान्वगुणान्निवार्यसः।।४१।।रथाश्वहस्तीनसिचर्मभूषणोत्तमाम्ब
याश्रीफलकुंकुमाक्षतम्।।सुवर्णमुद्रासुतलक्षमंशुकोत्तमानितस्मैफलदानकर्मणि।।४२।।आरुह्यवाहंस्व
लंध्यनादिकमादायभोमागधसूतवंदिनः।।गत्वाखरंचेदिपुरंसुखंबहुपट्टावरथ्यंशिशुपालमादरात्।।४३।।पत्रंप्रदत्वा
लिखितंमयेतंसमर्थवाहध्वजतीभिरत्र।।आगम्यतांचेतिवचोवदित्वातत्सत्रमादायसमेहिश्रीघ्रम्।।४४।।कृष्णे
नसिद्धंस्वश्वसार्विवाहमपास्यकृत्वादमघोराजेन।।धनंददौपावकवृंदकेभ्योहर्षाच्चदेयंस्वजनायरुक्मी।।४५।।
धनंगृहीत्वावददासुराद्विजोष्टमीदिनेतेलमभीष्टदंवत्सु।।भैष्म्याःकुरुत्वंकुलदेवतार्चनंसमंउपाच्छादनपूर्वकंनृ
प।।४६।।इतिश्रीद्राविडकान्हजीभट्टात्मजबालमुकुंदभट्टविरचितेरुक्मिणीमंगलाख्यकाव्येपंचमसर्गः।।५।।
पुरैचकृष्णोरसिलब्धमानांतांरुक्मिणीकृष्णरतांविजानत।।चैद्यायदातुंसुहृदत्तृणायकीलांकुशानोरिवबा
लिशात्।।१।।कुपथ्यमिष्टंज्वरिणांतकायदातुःसुधागदपदामथाप्यात्।भैष्म्याःसमीहाप्रतिपादनस्यवेदभी
सुतस्यवेभवर्मे।।वदत्रयीमिवजघन्यजजन्मनेलोभात्सुधांविषधरायययाविमूढः।।रेंद्रहविर्हिभिषकाय
थानुजांस्त्वांवैद्यायदातुमभवद्भसास्थिरःसः।।२।।ज्ञात्वाथभ्रातुरनीतिमात्मनयनचैद्यायदुःखार्णवमभासा
हृदयज्वरसनतःशुष्कास्यपद्मास्तुदक।।कृष्णस्तेस्तुपतिःसुतेद्यतिस्तुनेःसिक्तामृतात्तयातदाप्राणत्यागम

भीप्सती न हि समर्था भूद्धरिं ध्यायती ॥ ३ ॥ रुक्मिण्याहृदयभवत्सुमहती चिन्ता कथं श्रीपति दुःखाब्धिं प्रलय
न्म नो नयन योरानन्दमुल्लासयन् ॥ आत्मेद्धृषि मुखश्रियं रविरिवध्वांतं हरन्मे हरिर्गृह्णीयत्करमाशु यादवपतिः
कृष्णो दयावारिधिः ॥ ४ ॥ श्रीगोपीजनवल्लभाच्युतहरे दीनैकबंधो प्रभो पूर्णानन्द दयाकरानलसेह मां विद्धि चैद्यो नि
जाम् ॥ नाहं चैद्य गृहे कदापि सहजे दत्तागमिष्यसि नो भं‍क्त्वा कुक्षिमथो मयि व्रजपते भुं‍क्त्वा विषं दुर्द्धरम् ॥ ५ ॥ जन
शरणमुदारे कृष्ण भक्तैकबंधो निजजनसुखदायिन्दुःखहारिन्मुकुंद परमदुरितमग्नां रक्ष रक्षाघमोत्वं निजचरण
पदाब्जं दर्शयित्वा कृपालो ॥ ६ ॥ इत्याकृत्तेणीव भयाकुलासती शुशोच सेत्थं हरिदर्शनेछया ॥ कंसं प्रेषयिष्या
मि कथं प्रियायवै वृत्तं समस्तं हरयेवतात्मनः ॥ प्रेषयेद्द्वारवतीश्वरं प्रति वृत्तं समस्तं सकथं लभेन्मम ॥ ७ ॥ प्रेष्य
न दूतं कमपीष्टदं द्रुतं गत्वाद्य यो द्वारवतीश्वरं प्रती ॥ उक्त्वा खिलं वृत्तिमिहानयेत्यतिं ममेति शोचन्त्यथ सुप्तिमा
पसा ॥ ८ ॥ स्वप्ने ददर्शाथ सवत्सकागान्गर्गादिकान्विप्रवरान्सुरद्रुमान् ॥ इन्द्रादिदेवान् परमानुकूलान्दु
र्गां शिवं गजाननं षडाननम् ॥ ९ ॥ प्रणम्य तानर्चदादरेण सा कृष्णां प्रिय प्रेक्षणकाम्यया मरान् ॥ वरं ददुस्ते
स्तु पति विदर्भजे कृष्णोऽखिलेशो द्वि तिमोद भाप सा ॥ १० ॥ संपूज्य गर्गादिमुनीन्धनादिभिः सं प्रपछ कृष्णं पति
मात्मनः प्रियम् ॥ श्रुत्वार्च्यय रत्तजं द्रुतं द्रक्ष्यति त्वां वासुदेवो गिरिजागृहे द्रुतम् ॥ ११ ॥ तदैव निद्रान्तमव
प्य भिष्मजा किंचित्प्रसन्नापि सि हृष्टमाहसंत ॥ स्वप्नं निजालिं प्रति रुक्मिणीवचः श्रुत्वा सखी प्राद करं जगाद

ताम्॥१२॥आकाशवागन्याप्य:नवम्भि शांते चिंतान कार्या च कथंचिदखे॥ भ्रातुर्दुर्गदुष्टदमं विधायह
१० रिष्यति त्वां हरिरेव भेष्मि॥१३॥श्रुत्वा तदाकाशवचो रहस्थिता प्रसन्नचित्ता समभूद्विदर्भजा॥यथामृतं प्रा
प्य मुमुर्षुराकुलो जरात्ययं यसने द्रियप्रियम्॥१४॥ततो जगौ कृष्णपदाब्जदर्शनोत्सुका श्रवत्प्रेमजलाग्रेह
रुक्मिणी॥कृपांदया सिंधुमसुप्रदं प्रियं पतिं स्मरंती हृदि गद्गदस्वरा॥१५॥अलकावलीवृतचारुकंजमुखं सु
नीरदसुंदरं तडितांबरं जलजाक्षमंबुजनाभमब्जकरांघ्रिकम्॥अरुणाधरोष्ठमुदारनाशमन्दखकर्णकचं ह
रिं पुरुषार्थसिंधुमहं कदाप्यवलोकये करुणानिधिम्॥१६॥अवित: कबाधुसुतो दितेस्तनयान्नसिंहवपु
धृता प्रलयाभ्रसत्यव्रतो द्रुतं झषरूपिणा कनकाचल(मथनेधृत:कमठेन शूकररूपिणा कनकाचल:)म
थनेधृत:कमठेन शूकरमूर्तिना क्षितिरुद्धृता जनकात्मजा दशवक्त्रत:रघुनाथरूपधरेण वै॥१७॥नरकार्ति
का मुकमृषिपा:स्वपिता भृगूद्वहरूपिणा वटुवामनाकृतिनाविता सुरसंगता बलिरात्मना॥हलधारिणाव
सुधाविता नृपवेषदैत्यविनाशना त्रिदिवाविता जिनरूपिणा दमित: कलि: कलरूपिणा॥१८॥द्रुपदात्मजा १०
कुरुतो विता हरिरूपिणा झषतो करि॥व्रजबालिका मणिचूडतो व्रजबालकाभयपुत्रत:॥पितरावकंसारि
यार्महाभयतोविती रिपवारुता: सहिदीनबंधुरजेशबंदितयादिहावतु मां प्रभु:॥१९॥विधिरूपिणा सक
लं जगत्स्रजतीदमात्मनिचात्मना शिवरूपिणा हरति स्वयं जलशायिरूपधरोचति॥त्रिगुणं मृगीं परि

नर्तयन्सततंमयाविहरत्यलंसहिवासुदेवउमेशपूजितपादिहावतुमांहरिः॥२०॥वसुदेवनन्दनेदीहदर्शनमच्यु
ताघहरप्रभावनिताहमात्मसहोदरेणकरीवनक्रवैरणवे॥पतितास्मिदुःखजलांबुधौनिजदासिकेतिविचार्य
मांसहसाध्दराब्जकरेणगोकुलनाथदीनदयानिधे॥२१॥निजभक्तवत्सलयादवेशशरण्यपालदयानिधेभगव
न्त्रिलोकमनोहराखिलनाथदैत्यनिसूदन॥परमप्रमोदसमुद्रकृष्णहृषीकनाथपरात्परनिजदासिकांभवमां
मुकुंदमहाघसिंधुनिमज्जतीम्॥२३॥इतिकृष्णपादसरोजमात्महृदावलंव्यजगोपदाहृदयागतात्मपतेर्हरेःपरि
रंभणप्रमदप्लुता॥समभूत्तदासवलितास्वरपुलकैर्युताक्षिस्तवज्जलानिधिमाप्यनिर्धनिद्विदर्भसुतातदासु
खिताधिकम्॥२४॥तत्रैवकंचिद्द्विजवर्यमागतंविलोक्यसोत्थायननामम्मौलिना॥अपावृतंद्वारमिवेष्टकर्म
णःसिद्धैस्तमानर्चरहःस्थितासती॥२५॥तुष्टावविप्रंविनतास्थिताग्रतःसदासनस्थंज्वलनंयथेद्दिदम्॥त्वसद्गु
रुःकृष्णपदाब्जदोजगद्गुरुर्विधातेवसमीतुतोखिलैः॥२६॥वन्दतिलोकाभुवनेश्वराःसेदापतिष्ठतेयांश्चशिवा
जविष्णवः॥विप्रोत्तमात्स्वस्वहृदाभवद्विधान्नमाम्यहंप्रेष्टसमीहयानिशम्॥२७॥कृपालुनाविश्वसृजाद्विजोत्तम
त्वंदर्शितोनाविकवन्न्ययार्णवे॥ममकृतायाःकथमन्यथाभवत्वद्दर्शनंदुःखहरंसुखप्रदम्॥२८॥स्तुतोद्विजोग्रा
विकलाभिरीक्ष्यतैष्मीमुवाचेदमहोस्वसन्सत्त॥कस्मादव्यथास्तीत्यखिलंमदग्रेत्वंब्रूह्यहंत्वांसुखितांकरोमि
॥२९॥श्रुत्वेपिवाक्यंशिरसाप्रणम्यतंभीष्मजावाचसहादरेःकृतम्॥खेदस्यहेतुंनिजनाथसेननद्यातातिरुद्धं

ष्यमनोऽवदारकम् ॥३०॥ सोत्कण्ठितं रुक्मवृत्तं मशेषमात्मनः कृष्णात्तबुद्धिं प्रणिपत्य मौलिना ॥ अमांसरूपाशुमु
र्वीहृदातुरातं यागिनं विप्रमुवाच सांजलिः ॥३१॥ विज्ञासि मे कां शृणु विप्र ते पदं नमाम्यहं द्वारवतीं व्रजाशु दम
॥ वृत्तं मदीयं वसुदेवनन्दनश्रोत्रवदि त्वासमयं तमानय ॥३२॥ दास्यामि ते हं बहुदक्षिणां प्रभो कृष्णेन मद्योग मि
हाद्य कारय ॥ दुःखार्णवादुद्धर मां बलानुजं पारं प्रदद्यैयंच स ते सुखप्रदम् ॥३३॥ श्रुत्वैवं मां दीनदयालुरीश्वरः स
मेत्य यागत्व पितुः पुरं मम ॥ हस्तं गृहीत्वा स्वपुरं नयिष्यति बलेन दुष्टेषु दमं विधाय सः ॥३४॥ आश्रुत्य भैष्म्याः
वचनं द्विजोत्तमः संप्राप्य हर्षं समुवाच रुक्मिणीम् ॥ पत्रं लिखित्वाशु करे ममार्पय यास्याम्यहं द्वारवतीं समीरवत्
॥३५॥ त्वमेव साहं न च वेस हादेरा धर्मस्य तस्मादहमानये तव ॥ पतिं विवाहावसरे खसरस्त्वया चिन्ता न कार्या शप
थं करोमि ते ॥३६॥ ततस्तु भैष्मी द्विजवर्यवाक्यतो विश्वासमागत्य लिलेख पत्रिकाम् ॥ स्वस्वामिनो द्वारव
तीश्वरस्य हृत्संकर्षणं ज्ञत यिवाति दाईतः ॥३७॥ पत्रं समालिख्य दृगाश्रुसिक्तं संमेत्य नामाङ्कितमाविधाय ॥ भै ११
ष्मी ददौ विप्रकरे थवाच मुवाच तं गद्गदवाजलाक्षी ॥३८॥ विवाह घस्रान्तमहं तु हारमालोक पिष्याम्ययनं
द्विजेन्द्र । तस्मिन्न द्रक्ष्ये यपदि कृष्णमीशं समुत्सृजिष्यामि तदेव चासून ॥३९॥ तथ्येति कृत्वाखवरः स्व चालसा
वध्वा कटिं वृद्धतरोऽपि मूर्द्धनि ॥ निधाय पत्रीं हृदि कृष्णमीश्वरं युवात्तभो भूद्बलवीर्यवत्तमः ॥४०॥ कुर्वन्ति यत्कृ
ष्णजनस्य कामितं भवन्ति ते सर्वसमृद्धिभूमयः ॥ कृष्णप्रियाणां किमुतस्य किं पुनः कुर्वीत्प्रियं नाकत नुचि

त्तवृत्तिभिः॥५१॥यस्याभिधानंवृषवित्तकामनिश्रेयसामास्पदमाहुवेदः॥संसारदुःखघ्नमजेशसेव्यभ
क्तिप्रदंपापहरंजनानाम॥५२॥तस्यप्रियायाः प्रियमिछुरादरात तोजगामाशुनमस्कृतस्तस्या॥ददास्म
रन्कृष्णपदारविंदकंसर्वार्थवृंदंपरमप्रमोदतः॥५३॥समीरवेगोतिवरोद्विजोत्तमोद्राग्द्वारिकामार्गमसौ
गृहीतवान्॥यदातदादेववरैस्समचिंतावभूवभोत्स्येनमसादिविस्थितैः॥५४॥मोगसिवत्सांकपिलांद्विजो
त्तमान्सीमंतिनीः पुत्रसुताःदधीनिच॥सर्वारिकुंभानशिवमंविकांगणाधिपंसमीक्ष्यन्सकुनंप्रमोदतः॥
इतिश्रीमद्द्राविडकान्हजीभट्टात्मजबालमुकुंदभट्टविरचितेरुक्मिणीमंगलाख्येकाव्येषष्टःसर्गः॥६॥तांद्वा
रिकांद्रागगमद्द्विजाग्रःसमुद्रखातांमणिहेमसालाम्॥शोभालयांपम्रनिभामजेशशेषादिषट्‌गैरभितःसु
तासः॥१॥यदूत्तमश्चेतगरून्मिकेतनामजाग्रतींकृष्णरविप्रकाशिताम्॥विमुक्तकिंजल्कवशीकृतेशब्रह्मा
दियोगींद्रमधुव्रतैर्व्रताम्॥२॥शोत्फुल्लसौगंधिकहल्लकेन्दीवरोत्पलाज्वावृतजीवनाभिः॥तरंगिणीभिर्भ
णिवालुकाभिर्हंसालिचक्राव्हरवाभिराच्याम्॥३॥वापीभिरच्छामृतजीवनाभिः प्रवालकूलैःसमलंकृ
ताभिः पद्मैःसुरक्तैःसुसितासितैश्चसोपानकैःस्वर्णहीरन्मणिनाम्॥४॥हर्म्यैःसुवर्णकलशैर्मणिभित्तिभिश्च
शालासमाभिरभितारुचिरांसमृध्द्या॥पूर्णरिच्याश्वकरिसंकुलराजमार्गांतांद्वारिकांनिखिलभाग्यचयैक
लभ्याम्॥५॥नित्यासवांकनकदंडवरध्वजाभिःसेवारितातपसततिंभुवनोत्तरांवे॥दिव्यावलापुरुपरत्नं

युतांदरुवरस्थ्वजाम्भिः संवारितां नृपाळ्य वीथी विभक्तपदवीं शरणां नृलोके॥ ६॥ आचर्यतो द्विजवदः सद
दर्शादिव्यां कैवल्यमूर्तिमिव कृष्णपुरीं प्रमोदात्॥ साफल्यमात्मजनुषोह्यभिमान्यमानो द्वारस्थित॥ श्रममसौ
सकलं विहाय॥ ७॥ श्रीद्वारिकेश क्षणकाम्यया युतो जगाम कृष्णैव निकेतनाजिरम्॥ तुर्णं द्विजाग्र्यः सुभपवि
का धरस्पुपृछन्यदून कृष्ण रतान्महादरात्॥ ८॥ द्वारं समेत्य सदसः सउवाच विप्रः पालान्स्तु कुंडिनपुराद्दह्मागं
तोस्मि॥ कृष्णाये वेदयत मां शिवनाम विप्रांश्रुत्वा वचो हि तिभरं य पुरीश्वरं ते॥ ९॥ शनैः स्तकचुः शिवना
म विप्र प्राप्तः कृपालोतव दर्शनाय॥ श्रुत्वेति वाक्यं हरिराह तान्वै समानयध्वं तमिहाशुदूताः॥ १०॥ श्रुत्वासु
कुंदस्य सुभांगिरं ते द्वास्थाः शिवं विप्रवरं समूचुः॥ आगछ भो विप्र गेहरमेशं पश्याद्य नेत्रे सफले कुरुत्वम्
॥ ११॥ वेगद्दुरभिवनम वि शनद्विजाग्र्यश्चैत्रार्पितस्तनुरिवाभवादात्मनाथम्॥ आनन्द सिंधुमखिलेशमन्य
पश्यम्भाधिष्णं विलोक्य वसुदेवसुतं प्रमोदात्॥ १२॥ स च्छिद्धुनं घनघनाकृतिं मासभ्रूहसेमोहनं कनकवास
सम च्युलतम्॥ सद्रत्न हाटकमयासनमुष्टरश्मिस्थैरावतीकृत घनाजमपश्य दारात्॥ १३॥ लोकोत्तरैर्यदुवरे
न्समुपोपविष्टैः संराजमानममरन्दसभोत्तमायाम्॥ कृष्णं स्वकीय सदसीन्दुमिवोदुभिः स्वैसंस्तूयमानमजशर्व
घनेशशक्रैः॥ १४॥ वीरीशवायुयमवन्हि भिरादरेण दूरस्थितैर्बलिकरैरवलोक्यमानम्॥ हस्त्यश्वपतिरथ
संकुलन्च त्वरं तपश्य न हरिं द्विजवरोनचेतसिमाय॥ १५॥ लोकेश्वरान्प्रार्थयितो विहाय कृष्णोन्तकाठिका

प्रविमोहनागः॥ भैष्म्याग्र्यबुध्यतिसुयुक्तमेवमपाभाग्येन विलोकितोयम्॥ कथंनचैनंवृणुतेविद
र्भजानृगम्भालयंयस्यसमस्तमंगम्॥ दृष्ट्वणगोपक्षिगणोपिहर्षसंधारंत्यन्यजनःपुनः किम्॥१७॥ विचारयतं
मनसेतिमोदतःस्रवज्जलंश्वेदयुतांगकद्विजम्॥ मुहुश्चसन्तंबहुदुरतःश्रमात्समागतंतत्रनिरीक्ष्यकृ
ष्णराट्॥१७॥ उत्थायतूर्णमखिलैर्यदुभिर्मुरारिर्मुद्धानिमद्विजवरंवृषभद्धरिष्टः॥ संवेशयत्कनकरत्नम
यासनाग्र्येप्रम्नाखदेवतमिवाखिललोकनाथः॥१८॥ सिंहासनस्थितबुधोत्तमपादयुग्मंप्रक्षाल्यगीत
लजलेनसमर्चयित्तम्॥ कपूरचंदनसुगंधसुमाल्यवस्त्रैर्विभ्रन्मुदातदवनेजनवारिमोलौ॥१९॥ अभोज
यंतंद्विजवर्यमन्नैःसज्यैश्चभोज्यैर्बहुलेज्यवोष्यैः॥ दिव्यैसुहृद्यैर्सधुरैर्महादरात्संवीजयंश्चामरवायुभिःसः
॥२०॥ विश्रान्तमेवंद्विजवर्यमादरात्यप्रच्छकृष्णोभगवन्ततेनफलम्॥ सर्वमयाप्राप्तमहोतवप्रभोसेदर्शना
त्तीर्थमभूद्गृहंमम॥२१॥ यद्यय्यागमनंतवद्विजवरानंदायलोकस्यवैपृच्छेथापिपदर्यमत्रजलधिंतीर्त्वागि
तरस्तद्वद॥ किंस्वस्त्यस्तिनृपाद्धियस्यविषयसंपाल्यमानाःप्रजाःक्षमंयान्तिसमश्रियोस्तिनृपतिर्नैवान्य
यातापकृत॥२२॥ कश्चिन्नद्विजवर्यतुष्टमनसोवर्त्ततिकृष्णेणनधर्मेविद्धसुसंमतोयदिभवेघ्लेनतुष्टए
सदा॥ धर्मानिजानहदहीमानस्वतदाविप्राभवत्संर्वतोलोकस्याखिलकामधुकददातितधर्मश्चितस्याधि
तम्॥२३॥ सेतोषाद्रहितःशचीपतिरपिक्लिष्टःसदावर्त्ततेतुष्टोकिंचनकोपितापरहितःज्ञातेसदाविज्ञ

रः।।विप्रान्भक्तंसुहृतमान्हिनिरहंकारान्सदाशान्तानहंसाधूनात्मपदाशितुष्टमनसोवन्दे।सकृन्मौलिना।।२४
।।कच्चित्कुशलंद्विजाग्र्यनृपतेर्यस्यःप्रजाःपालितादेशेशनिवसंतिवेसनृपतिःप्रेयान्समेतोयतः।।
तीर्त्वादुर्गमहागतोपदिहयासर्वद्युसंपदाब्रूहित्वंकरवामविप्रसकलंकार्यंतवाशंसयम्।।२५।।सेष्ट
ष्टपरमेष्ठिनाभगवतालीलोत्तरंगेनसःसर्ववृत्तमवर्णयद्द्विजवरोभीष्मात्मजायाःशुभम्।कृष्णायाथनि
वेदयद्रहसियादत्तालिखित्वातयाप्रेमांकुंकितपत्रिकांप्रियकरोमुन्मुच्यमुद्रांचरः।।२६।।दृष्ट्वैवप्रियपत्रि
कांप्रियतमांह्याकर्षिणींस्वात्मनःप्रेमाब्धीन्दुनिसिक्तवर्णरुचिरांतांवाचितुंनाशकत्।कृष्णोथद्विजवर्यमाह
भगवन्त्वंश्रावयमांशुभांपत्रींचित्तहरीमिमस्खलतगीःप्रेमाश्रुकंठोहरिः।।२७।।कृष्णाज्ञयाश्रावयतिद्विजो
त्तमो।।भैष्म्याप्रियांलिखितांसुपत्रिकाम्प्राकर्षिणींरश्मिमिवातिमाददांकृष्णंकृपासिंधुमशेषदैवतम्।।२८
।।इतिश्रीमद्द्राविडकान्हजीभट्टात्मजबालमुकुन्दभट्टविरचितरुक्मिणीमंगलकाव्येसप्तमः।।सर्गः।।७।। १३
स्वस्तिश्रीमदसकलगुणगणैर्गुण्यसिध्यैवृतेषुब्रह्मेशेन्द्रान्तकवरुणघनाध्यक्षमुख्यैःसुरेशैः।।ध्येयेषुश्रीपति
षुपरकृपालेषुकृष्णेषुलक्ष्म्यारुक्मिण्याप्रेतनुवचनमनोभिःप्रणामाःभवन्तु।।१।।नित्यानन्दघनेसदासु
खानिध्यासच्चित्तनौश्रेयसःसंप्रश्नस्त्वयिनव्यतेयदुपतेदीनानुकंपिन्सदा।।अस्माकंतुभविष्यतीतराकु
शलंद्रक्ष्यामयर्हिप्रभोस्वत्पादाब्जतलंमहासुखनिधिंसंसारतापापहम्।।२।।श्रुत्वातेभुवनैकसुंदरगुणान्नि

विश्यसंसृण्वतांस्वान्तंकर्णबिलेनचाशुहरतःसंसारतापंप्रभो।श्रुत्वांस्वनिवसूर्यजंगुणनिधेतापत्रयेव्याकु
लंतत्कान्हींविशतीशाहृत्वपिममभोगांगतोयथा॥३॥रूपंदृशांदृशिमतीनेत्रस्यतांदृश्यांसुखकरंसर्वार्थलाभंतुय
द्दृष्ट्वागोमृगपक्षिणोपिपुलकंसंधारयन्त्यंगते।श्रुत्वामद्धृदयंसदात्वयिविशत्यंभोययास्वर्धुनीत्कान्हींकुलजां
त्रिलोकसुखमाधिष्ण्यात्मभूमोहन॥४॥काकन्यापुरुरूपशीलगुणधीयुक्ताकुलीनावयोविद्यारूपकुलार्थधामगु
णशीलैश्चात्मतुल्यंपतिम्।कालेत्वांनवृणीतभीष्मदुपतेकृष्णार्थबंधोनरश्रेष्ठप्राणिमनोभिरामनयनानन्दासु
नायप्रभो॥५॥तस्मात्त्वंतुपतिर्वृतःखलुमयास्वात्मार्पितश्चयतेजायांस्वस्यविधेहिमामिहसमागत्याशुहेईश्वर
॥मात्वद्भागमहाभिमर्शतुहरेचैद्यःसमागत्यमांपंचास्यस्यबलिंसृगालवदसोपभायताक्षारिहन्॥६॥पूर्तेष्टव्र
तदानतीर्थगुरुविप्रार्चार्चनाद्यैरलंलक्ष्मीशोभगवान्परोयदिमयासंराधितोनिश्चयः॥नह्यागत्यगताग्र
जोममकरंगृह्णातुकृष्णःपतिर्नैवान्येक्षितिपाःस्पृशंतुशिशुपालाद्याःसुधांकाकवत्॥७॥श्वोभाविन्युपया
मकेत्वमजिताऽज्ञातोखिलैराजिभिरागत्यविदर्भकान्परिवृतोरामादिभिर्यादवैः॥निर्मथ्यप्रसभेनशाल्व
दमघोषापत्यंचार्हद्रथसैन्यंचोद्वहराक्षसेनविधिनामांवीर्यशुल्कांविभो॥८॥त्वामन्तःपुरवर्तिनींकथमहंवधू
नहत्वोद्वहेवेदसंप्रवदाम्युपायमुपजोमात्पूर्वपरस्त्रिस्तिवै॥यात्राम्बाकुलदेवतस्यमहतीयस्यांवधूर्नूतनास्था
नीयोद्बहिरंबिकागृहमुपागच्छेत्तदामांहर॥९॥यत्पादाब्जरजोभिरात्मशमलध्वंसायसत्पुरुषैःस्नानंवा

छति पार्वतीपतिरिवस्वामिना हृ ओंसदम्॥ यदिज्वाक्षभवत्प्रसादमघुनानप्राप्नुयांतर्हिसुन्दरध्यानेन
१४ मुहुस्त्वंजयमहवंजन्मभिःस्याचेछते॥१०॥ तिमिकूर्मवराहधर्षिनृसिंहवामनजामदग्न्यरघुत्तमरूपहस
काद्यवतारकेषुकंदाप्यहंनहिविच्युता॥ तवदासिकाद्यपुनर्भिःपतितास्मिदुःखदवानलेयदुनाथजीवयमां
कृपामृतदृष्टिवृष्टिनेरणमाम्॥११॥ अलकावलीवृतमंबुजाक्षमुदारनाशमनोहरंसुशुभालयंमुखचन्द्रमानि
रताविलोकयितुंसखे॥ पदवींसदातवलोकयेकरुणानिधेयगेहस्थितास्मि विवाहकार्यविधाविभममपुष्पि
ताजनकादयः॥१२॥ तवसुंदरास्यदिदृक्षयातृषितक्षणानितरांप्रभोवचनामृतश्रवणेक्षयाविकलास्म्यहर्निशा
मुच्यतः॥ हरणीवकाकगणैर्वृतासुहृदःकुबंधुगणैःसदानिजदासिकेतिविचार्यमोहरकेशरीवमुकुन्दभो॥१३॥
प्रथमंस्वदर्शनमादिपुरुषदेहिमेकरुणानिधविरहानलंसभयाद्गुमांहितताहराद्रिसुतालये॥ दमयासुरान्
शिशुपालशाल्वजरासुतादिनृपान्प्रभोमृगराजवन्मृगधूर्तकान्नगरींयदोर्नयदासिकाम्॥१४॥ यदुनाथ
दीनदयानिधसुपतेसुखातीमघोसिचन्द्रमारलोकिकस्वमहोस्यहंतुचकोरिकाभुवनासुजीवनदोस्यहम्॥
शिशुचातकीतृषितानिशंमृगयेभवन्तमहर्निशंसलिलंभवानशफरीत्वयावियुताधरेहमसन्कथम्॥ १४
१५॥ वृकसंवृतांसुरभिंयथासुपतेवमांकरुणानिधेशिशुधान्यवप्रमिवांबुहीनमहंमृपरोहितात्वया॥ अ
क्षारूखगम्यवलोकतेजननींयथाक्षुधयातुरःशिशिवत्सकोदृढदामवद्धगलोतयाम्रगयेपतिम्॥१६॥

अहंतव प्रियाहरेस्त्वयासमंसदासञ्चाधुनाक्षितेभरावतारणायपालनायवै॥स्वमार्गवर्त्तिनांसतांयदोःकु
लस्यसंमुदेत्वयाजनिःकृतासमाप्यतांविदर्भशान्तये॥१७॥सदोदरस्तुमांविभोयवारिघोनिपातयत्पतेरम
हिगकुलेत्वारक्षरक्षमज्जमज्जतीम्॥गजंयथाकुनक्रतोन्यथानतेकृपालुताअरेशीघ्रंभवेद्भक्तवत्सलाति
हनरुरुकृपानिधे॥१८॥यदुनाथकिंह्यधिकंलिखेनिखिलज्ञकेष्वबलाप्यथोज्वलनेपुवन्हिकणोयथानकरो
तिभिन्नविभासताम्॥अवभृत्यवत्सलमांव्रजेशदयानिधानरुदीशतेचरणारविन्दनिषेवणोत्सुकमानसींनि
जदासिकाम्॥१९॥इत्येतयदुदेवगुह्यतरसंदेशामयोक्तोद्रुतमस्मिन्न्यक्करणीसमात्मनिविमृश्याथैव
तच्छ्रीमता॥इज्ञानक्रियतामितिद्विजागिराश्रीभीष्मजीयाहरिःसंदेशांतुनिशाम्यतत्क्षणमसौख्यातेनभैष्मी
ययौ॥२०॥विप्रस्यब्रुवतोविदर्भदुहितुःसंदेशकानश्रीपतिःस्मृत्वैकोतरतांप्रियांस्वचरणेदीनानुकंपी
तदा॥मुंचल्लोचनतोजलंपुलकितांगःस्तब्धवाक्प्रमतःस्तन्वाद्द्वारवतींस्थितोयदुपतिःसौप्रोणयद्यौ
कुंडिनम्॥२१॥संदेशंद्विजतोविदर्भदुहितुःश्रुत्वाकराब्जेनतद्धृत्वापाणिमुवाचतंद्विजवरंकृष्णोदयालुस
न्॥रुक्मिण्याहृदयोयथामयिसदावर्त्ततेतस्यांतथामाञ्चितंभगवन्नहंतुनलभेनिद्रांक्षपायामपि॥२२॥पूर्वंभी
ष्मनृपःस्वयंवरमसौचक्रेस्वपुत्र्याःपतिंमामुद्दिश्यतदाविदर्भनगरंशाल्वश्चजरासंधःहृद्रथः॥वैद्याद्याः
शतशो॥मनक्षितिभृतःकामज्वरव्याकुलोस्तपासुदृढचकारसत्कृतिमलंरुक्मीवलीमैंच्यतः॥२३॥तच्छ्रु

त्वोपगतस्य भ्राम्यन्नगरं ब्रह्मेशशक्रादिभिः स्वस्थैर्देववरैर्नृभिः क्षितिगतैः संस्तूयमानस्य मे। स्वर्णछत्रसु
चामरव्यजनकैर्दिव्यै रथे राजता दृष्ट्वैश्वर्यमनादरं सकृतवान् रुक्मीर्षयाशो सहन्॥२४॥ ज्ञात्वा मय्यनुरागस
१५ क्तहृदयां सौम्यां स्वसारं तदा संमंत्र्यौकसि शाल्वचैद्यमगधेशाद्यैर्नृपैरं धधीट। रुक्म्युद्धारुममन्यत स्वसहजा
यामद्धियामां द्विषन्दूरीकृत्य रुद्धात्स्वयंवरमसौ कृष्णंस्वपित्रोर्ददन्॥२५॥ वेदाहं विनिवारितापरिणयामद्ब
षता रुक्मिणा तां भूपापसदान् जरासुतमुखानुन्मथ्य संख्ये हठात्॥ आनेष्याम्यनवद्यविग्रह इव तितां मत्परा
मधसोऽग्निर्ज्वालामिव विप्रवर्य वचनं सत्यं मयोक्तं तव॥२५॥ कृष्णो विप्रवरं स्वदेवतमिव श्रीद्वारवत्यां समा
स्वस्यावासयदात्मनः प्रियतमां हर्तुं विदर्भात्मजाम्॥ गंतुं तेन सह विभीष्मनगरं पप्रच्छ पाणिग्रहतारं सोप्य
वद् द्विजोत्तमचराद्द्वारावतीशं प्रति॥२६॥ विज्ञायाथ विवाहलग्नं द्विजवराद्वैदर्भ्याः हरिः सूतमाहूय प्राह सुगुप्त
मेव भवता संयुज्यतां मे रथः॥ इत्याकर्ण्य निजेश्वरस्य वचनं द्राक् दारुकः स्यंदनं संयोज्याथ वरैश्चतुर्भिरतु
लं तूर्णयियौ श्रीपतिं॥२७॥ युक्तं सैन्यवलाहकामेघपुष्पसुमनः सुग्रीवकाख्यैर्मनोवेगैरिन्दुकराज्वलैः सुतु
रगैः श्यामककर्णस्थम्॥ दिव्यं दिव्यसुवर्णरत्नजटितं दिव्यायुधाढ्यं समानीय प्रांजलिरग्रतो भगवतस्तस्थौ १५
र होदारुकः॥२८॥ आरुह्याथ रथं स्वयं द्विजवरं चारोप्य वाताशुगैरश्वैर्भीष्मसुतासुहार्दरशनाकृष्णो विद
र्भान् हरिः॥ उग्रानर्तांत्क्षिपयैकयागमदसौ विज्ञपुसंबाधयन्मत्तैर्वाप्सिरितोशशेष विग्घे भिध्वयिस्यम

नान्यथा ॥ इति श्रीमद्द्राविडकान्हजीभट्टात्मजबालमुकुन्दभट्टविरचिते रुक्मिणीमंगलाख्ये काव्ये ८मः स
र्गः ॥ ८ ॥ पुत्रस्नेहरुक्मांगतोथनृपतिः श्रीभीष्मो ब्रजजोरवांसुतां हृद्गेहविचेष्टितैर्यदुपतौ सक्तां विजानन्नपि
॥ दास्यं श्रेयं दिसुतायतां श्रुतिमिवां वष्टाय वैबाहिकं कर्मा कारय दारुणेन सकलैर्भृत्यैः सुतप्रीतये ॥ १ ॥ गं
धोदैर्बहुसिक्तमार्गविशिखाराजाध्वपण्यस्थलं सन्मष्ट गुरुधूपितो दिवस्थितं चित्रध्वजातोरणे ॥ द्वारिद्वा
रिगृहस्य रुक्मकलशै रंभाभिराभूषितं जातं कुंडिनपत्तनं सुरपतिस्थानीयवच्चोत्सवम् ॥ स्त्रीपुंसैः शुचिविग्रहैः
कनकवस्त्राभूषितैर्गधस्रग्माल्याभूषणवद्भिरिष्टनगरीजुष्टा विदर्भेशितुः ॥ गीर्वाणैरमरावजीवपुरुहूतस्यासं
पूर्णा रथरुरुत्यश्वैः पदगैश्च रत्नकनकैर्वासोभिराभूषितैः ॥ ३ ॥ गीर्वाणान्नृपि हृन्समर्च्य विधिवद्राजा विद
र्भाधिपा विप्रान्वदविदोन्नकैर्बहुविधैः संभाजयित्वादरम् ॥ स्वां कन्यां प्रति मंगलं चा विधिमासैर्वाचयामास तै
र्मंत्रैर्ग्रहशांतये सहविणाग्निं स्वाजुहाव द्विजैः ॥ ४ ॥ अथर्वविस्तुरोधास्तुभैर्भीमाहूतदामुदा ॥ प्रेम्णावात्सल्य
पूर्णां गोगृहमध्ये स्थितां शुभाम् ॥ ५ ॥ ध्यायतीं कृष्णचन्द्रस्य पदाब्जं दुरितापहम् ॥ प्रेम्णाश्रुपूर्णनेत्राब्जां कमलां कृ
ष्णवल्लभाम् ॥ ६ ॥ तैलस्य शंकुरुष्वा ध्रवांगोन्मर्दं चकारय ॥ चारुपं सुते भो भिगणेशादीश्च पूजय ॥ ७ ॥ सुतपु
रोधसोवाक्यं कृष्णप्रियतमा यदा ॥ न किंचिदाह दुःखार्त्ता तदा माताहतां सुताम् ॥ ८ ॥ प्राणद्यतेलं स्पृशपुत्रि
कारय प्रियालं सिद्धार्थरुरेणुपंकजैः ॥ उद्वर्तनं नापितकन्यया त्वकैः स्नात्वा तया पूजय विघ्ननाशकम् ॥ ९ ॥ कृ

घोरां तां त्वां नु वाञ्छन्तो भिज्ञौ निघ्नन्नदृत्यपि हन्त रुक्मी ॥ अनर्थकारि हटं ते करोति विवाहमेतत्तव तत्क्षमस्व
१६ ॥१०॥ राजा महान्त्यैदमघोषनन्दनो ऽज लेशयाक्रांतकवित्तनाथजित् ॥ तस्मै प्रदास्यत्यनुजां महाबली भ्राता तव
त्वां रुदतीति मंदधीः ॥११॥ सुते प्रसन्ना मातृजीवने देवेन यद्वै विहितं तदेव सत् ॥ नैवान्यथा दैवकृतं भविष्यती ॥
त्यं खं विचार्यात्र कुरुष्व कर्मकम् ॥१२॥ धिक्प्राणिवीर्यमुत यो विधेर्बलं बलं समूचुस्तनये विदांवराः ॥ दैवाद्धि स
र्वं भवतीह देहिनां नैवान्यथा कर्तुमसौ क्षमो विधिम् ॥१३॥ श्रुत्वेति मातुर्वचनं सुदुःखिता जाताथ सा वाक्यमु
वाच मातरम् ॥ ज्वरेण तीव्रेण सुतास्मि मे मनः संलीयते धारयितुं न शक्यते ॥१४॥ सकंपशीतज्वरतापतो
निशं दिनत्रयान्मे परितप्यते तनुः ॥ अतो न शक्ये गदितुं सुखेन तत्स्नानादिकं कर्तुमहं कुतः प्रसो ॥१५॥ तदं
कमध्ये विनिधाय रुक्मिणी सुतां स्वदेहां श्रवदश्रुलोचनाम् ॥ उद्विग्नचित्ताऽरकसौर तां मृगीमिवावदत्सा ज
ननि व्यथान्विता ॥१६॥ हं तातुरा मे दुहिता भवत्कथं चैव वाक्ये नोपयमस्य वार्त्तया ॥ हेतुं न जाने य करोमि किं
व्यथौषधीं यथा जीवति जीवनप्रदा ॥१७॥ सुते प्रसूपितृधनेघमातरं मां ब्रूहि दुःखस्य निदानमातुरे ॥ प्रस १६
न्नचित्ता भव जीवय प्रसूं दृष्ट्वा व्यथां ते विकलास्मि जीवने ॥१८॥ यस्या विवाहो न नु सा प्रसन्ना हृद्देवक
र्षिता मत्र मुखां ज्वरातुरां सं विघ्ननेत्रां परिकंपितस्तनुम् ॥ कृष्णेति नाथेति दयानिधे पते शुनैर्वदंतीकशि

पावन्नीत्रायत् ॥२०॥ ततोपिखिन्नाः पितरौ सहोदरा विलोक्य भैष्मीं विषमङ्कुराकुलाम् ॥ अन्येच येज्ञाति
सुहृत्पुरोधसश्चक्रुश्चिकित्सां सुभिषग्भिरादरात् ॥२१॥ रुक्मी तु तस्याद्य पिपाणि पीडनं कृत्वांस मस्तं प्र
हत्रां गतिपूर्वकम् ॥ अथर्वविद्धिप्रगणैश्च चारतां चैद्याय दास्यन् ज्वरिणे कुपथ्यवत् ॥२२॥ चैद्यस्य नाशाय ह
रिप्रियास्तु हा न वज्जरां ततस्य कुपथ्यवद्भवेत् ॥ दानाभिलाषोपि च रुक्मिणों तदः कर्तुः पयोदानमिवोरगस्य तत् ॥२३॥
दृगश्रुपूरैर्वसनं निसिंचतीं ज्वरेण तीव्रेण सुतप्तविग्रहाम् ॥ दुःखार्णवे संपतितां सहोदरामुवाच रुक्मी कुरु कृत्य
मात्मनः ॥२४॥ दुग्धस्य पानं ज्वरिणोन्तकाय यैकर्तुः सुधादानमहेश्चयद्वत् ॥ चैद्यस्य दुःखाय हरिप्रिये च दानस्य का
मपि विदर्भजस्य ॥२४॥ विवाहकृत्येक्षण जातिभीतां मृगीं मृगेन्द्रादिव यूथभ्रष्टाम् ॥ हृदा स्मरंतीं हरिमात्मना
थं भैष्मीमयात्पापयदातुरां वा ॥२५॥ उत्थाप्य स्वरणोलनयाषज्ञदरान्तेन्दादिकस्पर्शमकारयद्द्रुतात् ॥ अ
यदा दे शिशुपालनामसा भैष्मीत्तदा दुःखतरंगताकुला ॥२६॥ मत्वा महावृश्चिकघातवत्स्वनौ तैलक्षपा
स्पर्शमधोक्षजप्रिया ॥ दग्धास्मि हा हेति मुहुर्वदंत्सहोपपात छिन्नोकदलीव रुक्मिणी ॥२७॥ चैद्याकृयं वज्र
निपातघोरं श्रोतुं न शोके मृगशावनेत्रा ॥ व्याघ्रध्वनिं बालमृगीव भैष्मीततो गताकृष्णवपुस्तद्विद्रुत् ॥२८॥ तथा
पि मातातनया मभ्यूष्य संस्नाप्य सिलाहरुलसुभैर्जलैः ॥ स्वर्णवासोभिरमूल्यकैस्तथा सुगंधमाल्यैर्भरभूषणा
न्नमैः ॥२९॥ सुस्नातां सुदतीं शुभ्रां हरिचीलालंकृतां रुक्मिणीं च उरत्न सुवर्णभूषणगलालंकारकेयूरकैः ॥

नासालंक्रिययांगुलीयकरभ्राजिस्सुकांचीतुलाकोद्यायैरभिभूषितांचविदधुस्तत्कौसुंकैर्मंगलाम् ॥३०॥
मुक्तागुंफितकुंतलारुणनिचोलादर्शआस्यांकोद्यद्धास्कोरात्फुल्लितंणोष्टमलकालिंलोलमस्येक्षणम् ॥
सन्नासाभरणंललाटतिलकारक्तारुणापुष्पितंभ्रातुश्चात्यनयंविचार्यहृदिसोबाडाश्रुधारांदृशा ॥३१॥
दृष्ट्वातांश्रवदश्रुसिक्तवसनांमाताहकस्मात्सुतेतत्पांभःस्तवतीक्ष्णाद्रुदन्तवोद्वाहोत्सवेमंगलं ॥ गायंतीष्व
वलासुचातेजननीवाचंसमाश्रुत्यतांभैष्मीप्राहमिषेणमेनयनयोरुद्धूर्तनांशंगतम् ॥३२॥ रुक्मीवशोगराटदुहितुर्वि
वाहकर्मकरोतपित्रमरार्चनादि ॥ संभाजपामासससुभक्ष्यभोज्यैर्विप्रान्तमानादरतोनिमंत्र्य ॥३३॥ नवीनवासोयु
गलेनभूषणैर्विभूषितांमंत्रजलाभिषेकतष्ट ॥ सिक्तासुसूत्रैःकृतमंगलांसुतांमुद्दिश्यकर्माण्यखिलान्यकारय
त ॥३४॥ सामग्यजुर्मंत्रगणैर्द्विजोत्तमाभैष्म्यास्तुरक्षांविदधुर्विधानतः ॥ अथर्वविद्विप्रवरोहुताशनेजुहाव
विप्रैर्ग्रहशान्तयेसदा ॥३५॥ हिरण्यरूप्यांशुकरत्नमुख्यान्तिलान्सुकृष्णान्गुडमिश्रितांश्च अत्रान्यलंकारः
युताःनरागाराजाविधिज्ञोव्यतरद्द्विजेभ्यः ॥३६॥ तस्मिन्विवाहसुहृदःसमस्तास्समागमन्भूपतयश्चहूताः ॥ १८
कृष्णद्विषोराज्यस्पर्धोधेनत्राःस्वाकारीताःपामररूक्मिणाते ॥३७॥ सर्वेजनाःसद्वसनाःसुवेषाःसुवर्णरत्नाभर
णाज्वलांगाः ॥ महाप्रमोदद्दुपयामकर्मचक्रुर्हिरुक्मिप्रियवांछयाते ॥३८॥ चतुर्विधंवाद्यमवादयन्नराजगु
स्त्रियोमंगलगीतिमादरात् ॥ चित्रांगधरीःरत्नसुवर्णभूषणागानप्रवीणाहृदयोत्सवप्रदां ॥३९॥ भैष्मींबिनाको-

पि नदृश्यतेजरीदुःखीकृशाः शुष्कहृदास्यपंकजा ॥ कृष्णार्पयेकृच्छ्रतपोधरांसदाकृष्णाचिन्तां विकलांविवाह्ले
॥४०॥ सुभुक्षिताांधसुमाल्यपोषितादिभिस्तुतष्टकिंसुखितांप्रयातिवै ॥ कृष्णस्यहाष्योनिधिभिर्विभूतिभिःस
र्मचितोनैतिसुखंतथाजनः ॥ इतिश्रीद्राविडकान्हजीभट्टात्मजबालमुकुंदभट्टविरचितेरुक्मिणीमंगलाख्ये
काव्येनवमःसर्गः ॥ ९ ॥ कृष्णैकचित्ताविकलेन्द्रियायाभैष्म्याःसुगंधाभरणांशुकानि ॥ सद्भक्ष्यभोज्येखसखीवचां
सिसुखायकिंचिन्नबभुबुरत्र ॥ १ ॥ दुःखायजातंसकलंपदार्थंसुधादितायाइवभीष्मपुत्र्याः ॥ कृष्णंविनाद्वारव
तीशामीशंदेहापिदेहापिभारायबभूवसासुः ॥ २ ॥ सूचीतोदइवाचरत्यलमलंकारोप्यरण्याग्निवद्वस्त्रंवृश्चिकपंक्ति
रायतेतंविना ॥ ३ ॥ रहःस्थिताभीष्मासुताहृदाकुलासंचिंतयंत्यागमनंप्रियात्मनः ॥ यथच्युतावालमृगीवसाब्रवीन्नि
जांसखींकृष्णपराज्वमानसीम् ॥ ४ ॥ द्विजवर्यमानसचालितैदैवविदंपदंप्रणमामितेधनमासमर्व्यतमाप्राणस्यपृ
हरिः ॥ ५ ॥ दमयन्त्यदितस्तनयाच्चलाङ्छिशुपालशाल्वजरासुतान्सबलानखगेश्वस्वभुजंगगणानचिन्त्यवलर्ष्टपि
यंः ॥ ममहन्त्यथाशमयन्कदासमुपेष्यतीक्ष्णमनीतिखेगद्विं तद्वबरंमहादरतोनृपरुद्धसखिविधिहे ॥ ६ ॥ जलदाय

यासोके लैर्देवपामयन्दितिरूहस्यकोविरहानरूपामयन्कदासुखयत्यहोममम्मानसम्॥सजलांबुदासितविग्रह
श्रुपलांशुकोवसुदेवजोघगमष्यतीतिवेदद्धितस्यपदावनिज्यजलैपिवे॥७॥यदुनाथकृष्णदयानिधे व्रजनाथ मां शरणं
१८ गतांविरहानलेपतितामवाद्यकोरेंयथासरसीतले॥कमपीहरक्षकमात्मनोनहिलोकयेजगतीतलेपतितावि धीशमु
खामराध्यभवंतिकालशायोर्मुखे॥८॥इतिरूक्मिणीवचनंसखीश्रवणंविधायसुदुःखितास्रुमुखीनदेवतुदेववित्र
मकारयद्रहसीष्टदम्॥प्रणतिंविधायधनंसमर्च्यसुभासनस्थितमाभ्युतंसमपृच्छशात्मपतिंव्रजेशसुतंविदर्भ
नृपात्मजा॥९॥व्रजेशनन्दनोममप्रियःकदागमिष्यतीतिखेचरत्नवर्यसंविचार्यसत्वरंवद॥प्रसन्नहृद्दिजोत्तमोप्युवाच
भीष्मजेश्रृणुयामदत्तपत्रीणवतेपतिःसमेष्यतीध्रुवम्॥१०॥त्यजाद्यशोकसंततिंचेरणसाकमेवतपतिस्तुवतस्रियनेः
श्रुनेरनुसत्यमेववै॥हरिष्यतिव्रजेशजोद्रिकन्यकागेहबलाद्विदर्भराजकन्यकांदसंविधायवैरिषु॥११॥सुधोपम
वचस्तुतस्यरूक्मिणीनिशम्यतत्प्रसन्नहृत्प्रणम्यतंद्विजोत्तमंस्वमौलिनाहादरंहृदाविधायविप्रवर्यमाननामसौ
लिनो॥समर्च्यरत्नरूक्मवस्त्रगंधमौल्यशास्यकेरुवाचरवेहारत्नतेवचोस्तुतथ्यमेवहि॥१२॥ततजगाममंदिरं १८
प्रशस्यतांद्विजर्षभोविदर्भजाप्रसन्नहृद्भवगेहमध्यगा॥जगौसखिभिरीश्वरंपतिंव्रजेशनन्दनंस्वभक्तशूय
मात्मदंस्वभृत्यदुःखहारिणम्॥१३॥परात्परंविबाजेशपवंदितांघ्रिपंकजंरमालयागमच्युतंनिघायमानसांबुजे
॥समस्तवेदमौलिभिःसमीडितंस्खलद्गिरासखीसमंगोविंदर्भजंतीपरारमा॥१४॥वसुदेवनन्दनदेवकीसुतकृ

ष्णगोकुलनाथमेदृशिगोचरत्वमुपेष्य सित्वमहोकदाह्यमयनसुचं ॥ उदधिं घटोद्भववद्धनुः स्वनतोरिहृत्सुविदार
यन्मृगराजेव(त्)करिमस्तकंकलोहराभिपुकंशरेः ॥२५॥ अवलोकयेहमहोकदा गरुडांकरणीरथस्थितंवानकांशुकंनव
नीरदाद्भुतविग्रहंवनमालिनम्॥ हिमभातपत्रसुचामरव्यजनैरलंकृतमद्भुताभरणैर्युतं नवनेघवच्चपलायुतं विवि
वगमम् ॥२६॥ मकरस्रवाभरणंकिरीटिनमंबुजछदनेक्षणंमकलावलीवृतचारुकंजमुखंसमुच्चनसंपतिम् ॥ सित
कुंदकुमलदंतमत्यरुणाधरोष्टमहोज्वलंसुकपोलमंबुजहस्तपादमहिन्द्रभोगभुजंभजे ॥२७॥ गजमौक्तिकावलिकंठ
मंगदकंकणांगुलिभूषणं ॥ घ्रिविभूषणादिविभूषितंकमलालयंहृदयप्रियं ॥ अवलोकयेसखिगोकुलेशसुतंकदेहसमा
गतंनिजदासिकाचनेहुतुतोनिजवत्सलंयदुनन्दनम् ॥२८॥ अरिशंखपद्मगदासिचर्मधनुःशराढ्यकरार्णजोनिजभ
क्तदुःखसमुद्रशोषकलपरःशरणप्रदः ॥ स्वरयंकदाद्यवरोहयिष्यतिमांप्रगृह्यकरेवला त्स्वकेरणकेशरित्स्वभागमलंद
मंप्रदर्दन्निपौ ॥२९॥ सुषमालयंस्मरमोहनांगमनन्तमच्युतमात्मदंनिजभक्त्यवत्सलमात्मनाथमुदारकीर्तिमजामर
म् ॥ परमप्रमोदसमुद्रमीशविधीन्द्रशेषमुखैःस्तुतंकरुणार्णवंसमवाहिभीतजनाभयप्रदमाभजे ॥२०॥ अमरद्रु
मांघ्रिमेशपेसव्यमजापरंव्रजराजजंवसुधामरासुरणजकाननपावकंस्वतुलप्रभम् ॥ सुरविप्रधेनुसमुद्रवद्धिकर
यदाःकुलवारिजप्रियकारकोभुजने विधर्मतिमोविनाशकरंभजे ॥२१॥ गरलाविलस्तनपूतनानिकषात्मजाज
गदात्मजक्षतजाम्नापिजिघांसयास्तनमासपर्य्यवरामृत्तनम् ॥ समवापयोगिसुदुर्लभमुचितांह्युसतांसपरास

रो निजभक्तवत्सलचेतोप्य दोषदृगीश्वरोवतुमामिह ॥२२॥ अखिलेशमौलिचिभूषणाग्रचिलुंठनेडितपीठकः श्रुति
मौलिरत्नसमीडिताब्जपदो समाधिकभूतिराद् ॥ निजभक्तभक्तियुतश्रियश्रीश्वरअततेक्षितकामदो मम दृष्टिगोच
१९ रतां कदास मियान्महोत्सववारिधिः ॥२३॥ इतिरुक्मिणीकमलाजगौ हृदयेन कृष्णपदार्णजं परिरभ्य गद्गदकंठमुदा
मुकुलापूतेक्षणवारिजा ॥ पुलिकांचिताखिलकामनापरिपूरकं हरिहार्दवसुदेवनन्दनचन्द्रचक्रसुखप्रदं भवना
शनम् ॥२४॥ निजनर्मदालियुतारहो ग्रहमध्यगा यदुपप्रिया स्वसहोदरेहितदुःखिताखिलदुःखनाशिनमात्मद
म् ॥ प्रियमीश्वरेश्वरमात्मनात्मनिसंनिधाय मुहुर्मुहुः कमलाजगौ निजनाथकृष्णपदाब्जदर्शनकाम्यया ॥२५॥
इतिश्री द्राविड कानहजी भट्टात्मज बालमुकुंद भट्टविरचिते रुक्मिणीमंगलाख्येकाव्ये दशमः सर्गः ॥१०॥ अथद्वि
जायगंधसूतवैदिनः पत्रींसमादायविदर्भभूभृतः ॥ चेदियंययुः सत्वरमश्वकुंजररथावस्त्राभरणादिचाद
रात् ॥१॥ संप्राप्यचैद्येशपुरं महाद्भुतंगजाश्वयातैः पदिकैः सुसंकुलम् ॥ लोकाधिपैश्वर्ययुतंसुरद्विषं व्यलो
कयन्स्ते दमघोषमास्थितम् ॥२॥ सभास्थितंपुत्रयुतंसहोदरैरूपोपविष्टैः सरुच्चेदिभूभृतम् ॥ प्रशस्यसंप्राप्य
महादरान्विताः शुभंह्यपृच्छन्ससुतस्यतस्यते ॥३॥ भीष्मोनृपः पुत्रसमन्वितोह्यसपुत्रकृत्याल्पसहोदरस्याम् ॥
संपृच्छतेनोवचसानरेन्द्रचैद्येशभद्रंपरमादरेण ॥४॥ पृष्ठ्वावदित्वाकुशलंनृपस्यभीष्मस्यपुत्रैः महितस्यवि १९
प्राः ॥ पत्रींददुस्तांलिखितांचरुक्मिणाचैद्यायतेवाक्यमनोसमूचुः ॥५॥ तूर्णंविवाहंशिशुपालनाम्नः सुतस्यचै

दीशुकरुष्वमोदात॥ यारुक्मिणीद्वारवतीश्वराय दत्ताविदर्भेशन्टपेणराजन्॥६॥ निर्वार्यरुक्मीबलतो विवाहंकृष्ण
स्यभेष्म्याशिशुपालनाम्ने॥मित्राय दास्यत्यनुजां त्वदीयपुत्रायतीमाभ्युगृहाणराजन्॥७॥ रथाश्चनागान्मणिरुक्म
भूषणं सुवर्णरौप्यं सफलाक्षतायुधम्॥ संप्रेषितं रुक्मिनृपेणचादरात्संगृह्यतूर्णंतिलकं शिशोःकुरु॥८॥ आरोहयित्वाति
लकंसुतस्य प्रस्थानमथैन्वकुरुष्वचैव॥ सर्वैश्च सैन्यैर्निजबांधवाद्यैरागच्छवैवैदर्भपुरं सुखेन॥९॥ श्रुत्वाथराजादम
घोषनामासूतोक्तिमालोक्यच पत्रिकांताम्॥ विदर्भराजेन्द्रसुतस्य हर्षं संप्राप्यतानाहमहादरेण॥१०॥ भो सूत भोमा
गधवंदिवर्य धन्योस्म्यहंयस्य सुतस्यरुक्मी॥ददातितां भीष्मसुतांजनेषु सुदुर्लभां रूपतिरस्कृताउवाम्॥११॥
वृकमेवसुतोयं शिशुपालनामा स्वभर्ममनुवणातिकेदारगात्रः॥ क्व भीष्मराजेन्द्र सुतानिरंकपूर्णेन्दुजलजास्तमाकृति॥
१२॥ लोकोत्तमां भीष्मसुतांन्दुर्लभांपरांस्त्रियंदेववरोतमो चित्ताम्॥ निदेषिदेहांजनमोहिनीं जनकोवैनमुद्यत
विलोक्यरुक्मिणीम्॥१३॥ अहं करिष्येशिशुपालनाम्नः पुत्रस्य मोदात्करपीडतेवे॥ ददातिरुक्मीस्वसहोद
रांतांभैष्मीपदाग्र्यां शिशिपालकाय॥१४॥ अगत्यचद्वारवतीपतिः सविदर्भराजस्यसुतांहरेत्तदा॥ पात्स्या
मतनैवचवर्यसैन्यकासमित्रभृत्यासजनाः स्तुकुन्विता॥१५॥ तस्माद्वयं कुंडितमात्मबांधवैर्यस्यामहेश्रा
क्तगजाश्चपत्तिभिः॥ समर्थयानैः ससुहृद्भिरात्मनः शत्रोर्हरेर्वैविजिगीषयावलात्॥१६॥ उक्त्वेतिचैवाय
समर्च्यतं धनैर्वस्त्रैणचाभोजवदंधसादरात्॥ लग्नेशुभेचेदिपतिः सुतस्यतैर्विप्रैः प्रमोदात्तिलकंश्च

कारयत् ॥१७॥ भीष्मस्य पुत्र्यास्तु विवाहलग्नं प्रोच्याप्य पूजां दमघोषराजः ॥ पत्रीं गृहीत्वा द्रुपुनः पुरीं ते प्रा
प्ताः पुरा सा स्वकलं नृपाय ॥१७॥ ददुश्च पत्रीं परमादरेण चैद्यस्य वै दर्भसुताय दूताः ॥ सुसत्कृतास्तेन ययुः स्वगेहं सं
२० प्राप्य पूजां द्विजसूतकाद्याः ॥१८॥ चैद्योथ पुत्रोपयमाय पत्रिकां स्वपुत्रमित्रेषु लिलेख चादरात् ॥ अस्तोदेव्या
गाव धियेक्षितीश्वरान् समाह्वय कृष्णरिपून् ससैन्यकान् ॥१९॥ सैन्यैर्युतं वीरतमं जरासुतं शाल्वं द्विजास्यं द्विवि
दं धरासुतम् ॥ विदूरथं दीन्त्वातशाभहीभृतः समाह्वय द्रागहरिद्विषान्नृपान् ॥२०॥ इतिश्री द्राविड कान्हजीभ
ट्टात्मजबालमुकुंदभट्टविरचित रुक्मिणीमंगलकाव्ये एकादशःसर्गः ॥११॥ पुत्राया भ्युदयाचिन्तं द्विजगणे
मंत्रज्ञकैः साखिलं कर्माकारयदादरेण दमघोषाख्यो नृपः सार्धक्रा स्यु ॥ तभ्यो गाः समलंकृता स्तिलगुडा
न्वासांसि हिरण्यं मणिं रूप्यं~~आजस्से~~ चार्पयदात्मजो दपतृपासंतर्प्य दिव्यांधसा ॥१॥ द्वात्रिंशध्वजनीभिरश्व
पदिकैः स्वर्णज्वलैः स्यंदनैर्नगैश्श्रुवाति मदोत्कटैर्ध्वजपताकाभूषणालंकृतैः ॥ वीरैः कावचिकैर्वरा २०
युधधरैर्युक्ताभिरासंवृतश्चैद्यश्री प्रवरांसुतंझटतिसं राप्याययैकुंठिनम् ॥२॥ ठक्का दुंदुभिमर्दला
नकघनानकछादिकानां गजाजाने यषुजनैः स्यंदननितरां सन्नादितानां रवैः ॥ कुर्वन्भिन्नशिरः श्रवं जन
मनीकैर्भूतलं कंपयन्सेनाघातरजोभिरंधतमसं लोके सृजन्दुस्तरम् ॥२॥ मार्गेतिस्य रथो व्यवर्तत गजा
श्वाः पेगवंस्यु र्महान्गृध्रोध्वितवान् ध्वजाध्वजपताका वायुनास्त्रोटिता ॥ रक्तं वारिधरावववर्षुसहसा

नीकात्मकंपोभवचैद्यस्यात्मजपाणिपीडनमहोकतुपुरंगच्छतः ॥ ३ ॥ इन्द्रारिध्वजनीशतातुलमहा
भाराकुलांगारत्तदा भेरीमर्दलतालकानकपटशोमंद्रादिवाद्यस्वनः ॥ निद्रादस्यमिषेणसार्तनिनदंद्युक्रो
शहेति प्रभो दीनानाथदयानिधानभगवन्कृष्णार्तिहन्याहिमाम् ॥ ४ ॥ श्रुत्वाघोररवंतुचैद्यतनयानीकस्य
नारीनराःसंविघ्नामृगवच्चैनमृगारिपात्ययंमेनिरे ॥ उल्कापातममूलवतश्च धरणीकंपोजनानांहृदःकं
पोभामलिनंवलेरूपगतंचैद्यात्मजेकुंडिनम् ॥ ५ ॥ ज्ञात्वाचैद्यनृपंसमागतमथोभीष्मोन्टपोरुक्मिणः
प्रीत्यैमित्रसुहृद्भिरात्मसहजेःसाकंपयावग्रतः ॥ पुत्रैःरुक्मिमुखेमृदंगपटहाधारावसुक्तो द्विजाधाराय
मंगलवस्तुभिध्वजपताकाद्यैःसुवर्णांशुकेः ॥ ६ ॥ श्रुत्वागतंतं शिशुपालमत्रविदर्भराजेंद्रसुतातिमोहम् ॥
अवापदेहीवयमं चिलोक्यकालांतकाख्यंगृहमध्यगासा ॥ ७ ॥ कृष्णांघ्रिपद्मं विनिधायमानसंजगादभै
ष्मीनिजचेटिमातुरा ॥ चिन्तंघ्नत्तःकृष्णपदारविंदकःसर्वात्मनानन्दघनोमयानिशम् ॥ ८ ॥ भ्रातासुरामा
मंसुरायदातुंसमुद्यतोतत्तनुमत्सृजामि ॥ नैक्षत्वयंलोचनतोपिकृष्णभार्यायिभोदूकामइनप्रभावे ॥
९ ॥ उक्तेतिचेटिंहरिवद्धभासतीविदर्भजाकृष्णपदाब्जमात्मनि ॥ सचिंतयन्तीनहिसासकतदासन्नस्य
कुर्मीनागमनाशयातुरा ॥ १० ॥ यदुदेवकृष्णवियोगकाननवन्हितःश्वसनाकुलीत्वलकलहोबभूवविद
र्भराडदुहितुःप्रयोजदृशस्तदा ॥ प्रथमस्तयोःरभसाशरीरमदंमुहुर्दहतपरोजलधारयाशुचशीतलंकुरु

(हृदि चिंतनेन समागते स्वपतिं गता ...रिप्यतजलधिमनदीव विहाय नामनिजाकृतिं खलु रुक्मिणी ॥ मुनिवत्स

तत्प्रियेक्षणवांछया ॥ ११ ॥ नवनीलनीरदचारुमोदनतनुं तडिद्वसनं सदाभिनवां समस्तभयघ्नशितांकिकौरिमा
२१ प्रियाकसमच्युतम् ॥ विनिधाय भूषणभूषणांगमजेशलब्ध्यपदं हृदि नहि वेद देहमिमं जनं च तदा विदर्भसुताप
रम् ॥ १२ ॥ जलधिं हि विष्णुपदीव नामवरूपमाशु विहाय सहृदि चिंतनेन समागते स्वपतिं गता खलु रुक्मिणी
॥ मुनिवत्स मार्धिगतेन नंद निजपरं तनुमात्मनः परिरभ्य कृष्णपदारविन्दमभीष्टमाप्यमुदं पराम् ॥ १३ ॥ तस्यां क्ष
पायां प्रभवत्सु नत्वम सुभैष्म्या खलु जीवनप्रदम् ॥ तस्मिन्ददर्श स मुने सुखासनस्थितं वशिष्ठादिमुनीश्च
रैर्वृतम् ॥ १४ ॥ प्रशस्य भैष्मीं कमलासनोब्रवीन्साभे रमेशो गिरिजालये ध्रुवम् ॥ हरिष्यति त्वां वसुदेवनन्द
नो दर्वादमं दुष्टगणेषु भक्तयः ॥ १५ ॥ विधाय खड्गेन त्वदग्रजस्य मुखं कुरूपं ह्यधमस्य कृष्णः ॥ त्वां द्वारिकामा
नुनयिष्यतीशो रामादिभिर्वृष्णिगणैर्युतः सः ॥ १६ ॥ ततो ददर्श स पतिं यदूत्तमं कृष्णं भवानीनिलये बलाल
ये ॥ प्रगृह्य चात्मानमतीववेगतो हरन्तमालि प्रमुखैरिमर्दनम् ॥ १७ ॥ विलोकयन्त्या ह्यतिहार्दतो हरिं भैष्म्याः
गतायाः सुखवीरिधिं तदा ॥ स्वप्नोजगामा त्र्यथ तस्य चित्तवत्सु दुःखतः प्राप्तमभीष्टसिद्धिदम् ॥ १८ ॥
तामाड्मातातनये स्वसौधमारुह्य शीघ्रं सखिभिः समाजम् ॥ विलोक्यतां चैद्यसुतस्य वास्थितस्य सहस
त्र सुचामस्य ॥ १९ ॥ श्रुत्वा प्रसोः वाक्यमतीवघोरं विदारकं चेतस अस्मनोहि ॥ दैभाल्लिवद्भूमि घरस्य भै
ष्मीच त्तुं नशाकेव्यथिता बभूव ॥ २० ॥ तदा दृगंबाश्रुततिं मुमोच दुःखाद्गिरिश्रोत इवाकुलासा ॥ कृष्णात्मना २१

थेश्वर दीनबंधो मांपाहि दुःखाब्धिगतां दयालो ॥२१॥ हृदास मालिंग्य निजेश्वरस्य पादारविंदं शरणतीं सुहु
र्मुहुः॥ मा ताडयेमे श्रीं शृणु मे वचः सुत हठेन कार्यः करपीडनेत्वया ॥२२॥ भ्रातुर्विधेयं वचनं सुगोत्रजे यथो
ननश्येत्कुरुत तथाखिलम् ॥ आश्वासयंतीं जननीमुवाच साध्वसाश्रुरोष्ट्राद्दशनैः रूषकुला ॥२३॥ अधिकं ब्र
वीषि यदा प्रसोभवतीशापामिरूषा नदातवबाकदेहमधिकं रुदं कुलनं यथा तृणसंचयम् ॥ अशनिर्मुखे ग्रजरूक्मि
णः पतत्स्ववाचियतः क्रतेहृदयक्षतलवणं ददासि मुहुर्मुहुर्जननी मम ॥२४॥ पतिरस्ति मे व्रजनाथ ईशविधी
न्द्रशेषमुखस्तुतो निजभक्तवत्सल आत्मनिर्भजनीयपादपयोजकः॥ अवलोकनीयतरूपरः सुषमालयेः परमे
श्वरो यदुबाष्णि माधवपालको सुरवंदनामाकरानलः ॥२५॥ अविता मनुः प्रलये झषाकृतिनोद्धृता किटिरू
पिणा पृथिवी हता दितिजो धृतः कनकाचलः कमठांगिता ॥ असुराधिपेन नरसिंहविग्रहधारिणा शुवि दारितो
वटुवामनाकृतिना बलिश्छलितो नृपा भृगुणा हताः ॥२६॥ दशमस्तकोरघुवंशिना विहतो विताजनकात्मजा
क्षितिभार दैत्य विनाशिना हलधारिणा सुधाविता ॥ जिनरूपेण सुमनोद्विषः सुविमोहिता खिदिवौविता धर्म
भृद्भृता दभितो म्लेच्छकल्किवपुर्धरेण परेणयत् ॥२७॥ अवलोकनीयतरः पतिर्मम दीनबंधुरभीष्टदो भवती
भिरत्त यदृत्तमोव्रजपालकः ॥ निखिलेश्वरो द्भुतविक्रमो निजभक्तदुःखविदारकः स हि दीनबंधुरिहाघरक्षतु

मां विचार्य निजालिकाम् ॥२७॥ खरगोष्टगालवराहकुक्कुरमर्कटानुसमांस्तपांस्त्रिलोकयेहमक्षाकदापि
विधीन्द्रशाकमुखानपि ॥ समंयाहिवक्रगतान्रिवयानुचरान्प्रसोतम्रेतप्रभुंपरमप्रमोदसेमुद्रयास
२२ निकेतनंव्रजपालजम् ॥२८॥ इतिरुक्मिणीगदितंनिशम्यपुनर्विचार्य्यचरुक्मिणीतिहटंप्रसूस्त्वातिविक
लासददानकिंचनसोत्तरम् ॥ अवलंब्यधैर्यमुवाचकृष्णपदारबिन्दरतांसुतेप्रणमय्यतुंरक्षतुतेहरिःपरमे
श्वरःप्रणतार्तिहा ॥२९॥ इतिश्रीमद्द्राविडकान्हजीभट्टात्मजबालमुकुन्दभट्टविरचितेश्रीरुक्मिणीमं
गलाख्येकाव्येद्वादशःसर्गः १२॥ चैद्यंविदर्भाधिपतिःसमेत्यसमित्रबंधुश्चसभृत्यसैन्यः॥ संपूजयामाससुवर्णव
स्त्रालंकारकैःपुत्रमुदोहयासः॥१॥ निवेशयामाससंसैन्यबांधवंचैद्यंसपुत्रंसरथाश्वकुंजरम् ॥ विनिर्मितेरचन्यगृह
जलासंसधसापूर्णितुंगेचसुविस्तृतांवरे ॥२॥ दृष्ट्वातंशिशुपालमुन्नतहतुलंबाधरोष्टंकपितुंडकाकरुचंमहोदर
गलंसूक्ष्मनेत्रवंन्याभुजम् ॥ गाधर्मश्रुतिक्षिप्रसाधुसुमनष्टशत्रुंबलौजास्यदंदैत्येन्द्रंसभूवदुःखिततमोस्मरत्वास
न्माभिन्दुभाम् ॥३॥ चिन्तेप्राहनृपोमयायदिरमानाथःसमाराधितोधर्मेणैवसमर्चिताद्विजकुलानित्यंप्रजापालि
ताः॥ तेनैवाश्रुमुखाघगच्छतुपुरंचैद्योह्यसंप्राप्यमेकन्यांचन्द्रमुखींहरेद्यदुपतिःकृष्णःसमागत्यवै ॥४॥ क्वेयं
मद्दुहिताविधूत्तममुखीमप्रातिमद्दीप्तशुभाश्रीकृष्णांघ्रिसरोजदत्तहृदयासर्वात्मनातत्प्रिया॥ क्वायंलोकसुधि २२
कृतोशिशुपालोरुक्मीणास्वीकृतोदैत्यश्चेतिमहाननयाभवतिसेनेनैवपातःस्रतो ॥५॥ रुक्मात्समागत्यसु